

Stockholms
universitet

Kriminologiska institutionen

Skolskjutning, en risk bland många?

En kvantitativ studie om ungdomars riskuppfattning om skolskjutningar i två olika stadsdelsområden i Stockholm

Examensarbete 15 hp

Kriminologi
Kriminologi, kandidatkurs (30 hp)
Höstterminen 2013
Hannah Thorsson

Sammanfattning

Syftet med denna studie har varit att studera skolskjutning som risk och om ungdomar i två olika stadsdelområden i Stockholm har någon riskuppfattning om skolskjutningar. Är skolskjutning ett våldsfenomen som ungdomarna i Stockholm fruktar att de kommer drabbas utav? Skiljer det sig i så fall mellan kön och etnicitet och kan tilliten till lärare och skolpersonal tänkas påverka ungdomarnas riskuppfattning?

Följande hypotes har legat som grund för den statistiska bearbetningen:

“Kön, etnicitet och tillit har samband med ungdomarnas riskuppfattning om skolskjutningar på ett sådant sätt att det föreligger skillnader mellan killar och tjejer, de med svensk bakgrund och de med utländsk bakgrund samt de med låg tillit och de med hög tillit när det gäller riskuppfattning om skolskjutningar”.

I denna studie har en kvantitativ metod tillämpats och det material som använts är en enkätundersökning. Jag har själv utformat enkäten med frågor om bland annat trygghet i skolan, förtroende för skolpersonal och oron för att utsättas för olika typer av våldsbrott. Enkäten har delats och samlats in av mig i två olika gymnasieklasser med samhällsvetenskaplig inriktning. En klass på en skola i stadsdelområdet Spånga/Tensta och en klass i stadsdelområdet Östermalm. Totalt deltog 41 ungdomar. Materialet har kodats och bearbetats i dataprogrammet SPSS och redovisats genom främst bivariata analyser. Studien utgår från ett positivistiskt perspektiv, främst eftersom studien bestod i att mäta en riskuppfattning genom så hög kvantitet som möjligt.

Studiens teoretiska förankring görs till Becks teori om risksamhället som menar att samhället har utvecklats från ett klassamhälle till ett risksamhälle präglad av osäkerhet och rädsla. Studien tillämpar även en del av en modell utarbetad av Enander som beskriver vad som tycks vara främsta förklaringarna till människans riskuppfattning där denna studie inriktar sig på begreppet tillit och vilken tillit ungdomarna känner till berörda aktörer inom skolan såsom lärare och övrig skolpersonal.

Resultaten visar att det finns skillnader mellan kön och etnicitet. Det är fler tjejer än killar med en hög riskuppfattning och det är mer av de med utländsk bakgrund än de med svensk bakgrund som har en hög riskuppfattning. Svaren kan tänkas ligga i rådande normer i samhället där flickor ses som det svaga könet och etniska minoriteter de mest sårbara. En låg tillit till berörda aktörer inom skolan tycks inte ge ungdomarna en hög riskuppfattning.

Resultaten kan inte generaliseras, främst på grund av det låga urvalet, och det går därmed inte att uttala sig om en större population. Resultaten kan dock belysa ungdomarnas riskuppfattning och visa på vikten av att vidareutveckla forskningen kring området.

Nyckelord: riskuppfattning, risk, skolskjutning, tillit, oro, trygghet, enkät

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
1.1 Syfte och frågeställningar.....	2
1.2 Hypotes.....	2
1.3 Avgränsningar	2
2 Centrala begrepp.....	3
2.1 Risk.....	3
2.2 Skolskjutning	4
2.3 Tillit.....	4
2.4 Etnicitet	4
3 Teoriansknytning	4
3.1 Risksamhället	4
3.2 Kritik som förts mot teorin om risksamhället	5
3.3 Genus och etnicitet	6
3.4 Denna studie i förhållande till teorierna.....	6
4 Tidigare forskning	7
4.1 Om kön och etnicitet kopplat till riskuppfattning	7
4.2 Om tillit kopplat till riskuppfattning	9
4.3 Om rädsla, skolskjutningar och riskuppfattning	10
4.4 Denna studie i förhållande till tidigare forskning.....	11
4.5 Källkritik	11
5 Metodbeskrivning – kvantitativ metod	11
5.1 Genomförande.....	12
5.1.1 Urvalet	13
5.1.2 Enkäten	14
5.1.3 Variabler	15
5.1.4 Statistisk bearbetning.....	16
5.2 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	18
5.3 Bortfallsanalys.....	21
5.4 Forskningsetiska överväganden	21
6 Resultat och empirisk analys.....	22
6.1 Kön och riskuppfattning skolskjutning egen skola	23
6.2 Etnicitet och riskuppfattning skolskjutning egen skola	23

6.3 Tillit och riskuppfattning skolskjutning egen skola	25
6.3.1 Skillnader mellan killar och tjejer	26
6.3.2 Skillnader mellan de med svensk bakgrund och de med utländsk bakgrund	26
6.3.3 Skillnader mellan Spånga/Tensta och Innerstaden.....	26
6.4 Test av skensamband: kontrollvariabeln ålder i relation till riskuppfattning.....	27
6.5 Skolskjutning egen skola kontra skolskjutning annan skola.....	27
7 Slutsats och diskussion.....	28
8 Utveckling av uppsatsen.....	31
9 Litteraturförteckning	32
10 Bilagor	
Bilaga 1 Operationalisering & kategorisering	
Bilaga 2 Variabeltyper – en utförlig beskrivning	
Bilaga 3 Statistisk bearbetning – en metodologisk beskrivning	
Bilaga 4 Variabelbeskrivning	
Bilaga 5 Frekvenstabeller	
Bilaga 6 Reliabilitetstest	
Bilaga 7 Typvärden	
Bilaga 8 Fisher’s test och sambandsmått	
Bilaga 9 Korstabeller tillit – riskuppfattning och skillnader mellan kön, etnicitet och stadsdelsområde	
Bilaga 10 Skensamband – korstabell och sambandsmått	
Bilaga 11 Korstabeller – jämförelse egen skola och annan skola	
Bilaga 12 Enkäten	

1 Inledning

For most people, crime is no longer an aberration or an expected, abnormal event. Instead, the threat of crime has become a routine part of modern consciousness, an everyday risk to be assessed and managed in much the same way that we deal with road traffic.

Garland 1996, s. 446

Ovanstående citat beskriver tydligt hur synen på brottslighet har förändrats. Fokus inom kriminologisk forskning har länge varit inriktat på brottslingen och orsaker till dennes brottslighet men på senare tid har forskningen handlat mycket om brottsoffret och människans rädsla för att utsättas för brott. Men vad som också fått ökad uppmärksamhet inom det kriminologiska forskningsfältet är riskforskning och riskbedömningar (se bl.a. Heber 2005: 9f; Johansson 1997: 7). Hughes (1998: 7) menar att det inom ramen för brottslighet hamnat ett allt större fokus kring riskhantering snarare än brottsförebyggande arbete. Tanken om att brott kan förhindras effektivt tycks således suddas ut och ersättas av en insikt om att brott är en risk som ska hanteras.

Ulrich Beck skulle förklara detta skiftande i fokus som en följd av en samhällsförändring där världen moderniserats. Bland annat globaliseringen har gjort att gränser mellan länder neutraliserats vilket enligt Beck (1992: 9, 19-27) medfört risker och hot och ett samhälle präglad av individualisation, osäkerhet och rädsla. Det handlar inte längre om att uppnå något bra, utan istället att förhindra det värsta och det är nu upp till var och en att skydda sig själv.

Denna osäkerhet som Beck menar existerar och den rädsla den frambringar har på senare tid varit central inom forskningen och kopplas många gånger ihop med individens riskuppfattningar då rädsla enligt Heber (2008: 9-10) oftast upplevs i samband med situationer som uppfattas som farliga. Sker ett brott i en skola är det därför enligt Enander (2005: 37-40) viktigt att en elev känner förtroende och tillit för berörda aktörer inom skolan, detta för att minska den eventuella rädslan som kan uppstå men också för att positivt påverka elevernas riskuppfattningar.

De senaste åren har en särskild brottstyp närmast sig Sverige, nämligen skolskjutningar. Fenomenet har sakta krypat närmare vårt medvetande då vårt nordiska grannland i öst, Finland, drabbades av skolskjutningar både år 2007 och 2008 (Vuori, et al. 2013: 225). Trots att Sverige endast drabbats en gång (år 1961) av en skolskjutning har hot om skolskjutningar ägt rum på senare tid. Dels år 2004 då en 16-åring som planerade en skolmassaker greps och dels så sent som 2013 då det hittades skjutvapen på en skola i Malmö (MSB 2012: 46; Dagens Nyheter 2013). Dessa faktiska händelser kan antas vara två orsaker till att Skolverket tillsammans med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) tagit fram råd till hur skolor ska agera om en skolskjutning inträffar. Även polisen i bland annat Kalmar har fått utbildning i hur de ska agera vid en skolskjutning (Polismyndigheten Kalmar län 2013). MSB utför även varje år en nationell

riskbedömning där det år 2012 bedömdes att det är "hög sannolikhet" för att en skolskjutning ska inträffa i Sverige, då en skolskolskjutning sannolikt kommer inträffa vart tionde år (MSB 2012: 46f).

Huruvida det kan vara en "hög sannolikhet" för att en skolskjutning ska inträffa i Sverige, trots att det inte skett på mer än 50 år, är något som förtjänar att observeras. För trots att skolskjutningar är en relativt ovanlig företeelse i världen fångar det samhällets uppmärksamhet och ses som ett stort traumatiserande problem (Heitmeyer et al. 2013: 27), vilket så även tycks vara fallet hos svenska myndigheter. Men har svenska ungdomar någon riskuppfattning om skolskjutningar? Är ungdomarna oroliga för att de själva kommer att drabbas utav en skolskjutning på den skola de går på eller att någon annan skola i Sverige kommer att drabbas utav en skolskjutning?

1.1 Syfte och frågeställningar

Studien syftar till att undersöka om ungdomar i 17-års åldern på gymnasiet i två olika stadsdelsområden i Stockholm har någon riskuppfattning om skolskjutningar. Likheter och/eller olikheter mellan kön, etnicitet och ungdomarnas tillit beskrivs sedan utifrån teorin om risksamhället och tidigare forskning som presenterats. Syftet specificeras med följande frågeställningar:

1. Föreligger det skillnader i graden av riskuppfattning hos ungdomarna?
  - 1.1. Skiljer det sig åt mellan könen?
  - 1.2. Skiljer det sig åt beroende på vilket etniskt ursprung ungdomarna har?
2. Går det att finna samband mellan ungdomarnas tillit och riskuppfattning om skolskjutningar?
  - 2.1. Skiljer det sig åt mellan könen?
  - 2.2. Skiljer det sig åt beroende på vilket etniskt ursprung ungdomarna har?
  - 2.3. Skiljer det sig åt beroende på vilket stadsdelsområde de går i skolan i?
3. Tror ungdomarna det är mer troligt att en annan skola kommer att utsättas för en skolskjutning snarare än att de själva kommer att utsättas för en skolskjutning?

1.2 Hypotes

Utifrån ovanstående syfte och frågeställningar har följande hypotes deducerats fram, vilken varit grunden för hur resultaten analyserats:

"Kön, etnicitet och tillit har samband med ungdomarnas riskuppfattning om skolskjutningar på ett sådant sätt att det föreligger skillnader mellan killar och tjejer, de med svensk bakgrund och de med utländsk bakgrund samt de med låg tillit och de med hög tillit när det gäller riskuppfattning om skolskjutningar".

1.3 Avgränsningar

Studien avgränsas till att bara undersöka ungdomar i 16-19 års ålder i två olika stadsdelsområden i Stockholms län. Ungdomarna går på gymnasiet antingen i förorten Spånga/Tensta norr om

Stockholm eller i Stockholms innerstad¹. Området Stockholm valdes på grund av dess geografiska närhet, vilket medförde enkelhet med att själv kunna dela ut enkäterna. Stadsdelsområdena valdes efter antagandet att urvalet då innefattar ungdomar med olika etniskt ursprung.

Som studien kommer redovisa för i avsnittet om tidigare forskning finns det många orsaksvariabler till individens riskuppfattning och resultaten tenderar således att variera beroende på vilka variabler som tillämpas i en studie. Denna studie begränsas till att undersöka vilken riskuppfattning ungdomarna har om våldsbrott med skolskjutningar som det mest extrema exemplet utifrån deras tillit till skolan. Egen tidigare utsatthet för olika typer av våldsbrott studeras inte men däremot har tidigare forskning visat att riskuppfattningen varierar beroende på om det handlar om ens egen risk att utsättas för brott eller om det handlar om andras risk (Enander 2005: 20; Olofsson & Rashid 2011: 1020), vilket denna studie kommer att undersöka.

2 Centrala begrepp

2.1 Risk

Risk är ett komplext och svårdefinierat begrepp och hur det ska definieras är mycket omdiskuterat inom riskforskningen. En risk kan vara alltifrån hur stor risk det är att glödlampan går sönder när du trycker på lysknappen till hur stor risk det är för att det kommer ske en naturkatastrof, risker som inte helt och fullt faller inom ramen för kriminologisk forskning. Risk är istället i denna studiens fall associerat med våldsbrottslighet och olika typer av våldsbrott, med skolskjutning som det mest extrema exemplet.

Enligt Ferraro och LaGrange (1987: 71-78) kan risk förstås som en värdering, där oro är centralt. Dels oro för att själv utsättas för olika typer av brott, men också oro för att andra ska råka ut för brott. Risk kan också handla om riskbedömningar där människan bedömer risken för att själv utsättas för olika typer av brott eller händelser men också andras risk för att utsättas för det. En sådan bedömning är subjektiv enligt Olofsson och Rashid (2009: 31) i den bemärkelse att människan har olika uppfattning om vad som är farligt och vad man oroar sig för, något som kallas riskperception. Riskperception är således vilken riskuppfattning en människa har och i föreliggande studie används riskuppfattning som begrepp. Denna mäts genom att ungdomarna svarar på frågor där de gör en bedömning om hur troligt de tror det är att de själva eller andra kommer att utsättas för en skolskjutning, samtidigt som de svarar på frågor om hur oroliga de är för att de själva eller andra ska utsättas för en skolskjutning.

---

¹ För vidare beskrivning av stadsdelsområdena se under rubriken ”urvalet” i metodavsnittet

2.2 Skolskjutning

En skolskjutning ses i studien som ett våldsdåd med skjutvapen som begås mot lärare och/eller elever av en eller flera individer och äger rum i en skola. Utfallet behöver nödvändigtvis inte vara att någon blir skjuten och/eller dör. Det är svårt att förutse när en skolskjutning kan komma att inträffa och därför ses skolskjutning som en okontrollerbar risk i studien.

2.3 Tillit

Tillit är ett begrepp som innefattar en rad olika känslor och värderingar. Tillit innebär att människan känner förtroende till både andra människor och till institutioner och att man känner att man kan lita på berörda aktörer inom institutionerna (Olofsson 2009: 50f). Denna studie på det förtroende ungdomarna känner till berörda aktörer såsom lärare och övrig skolpersonal inom skolan, eftersom det är skoldåd och skolskjutningar som studien riktar sig till.

2.4 Etnicitet

Nationalencyklopedin definierar etnicitet som *“identifikation med och känsla av tillhörighet till en etnisk grupp”*. Med det menas att etnicitet bör ses som en aspekt av en social relation mellan grupper av människor som ser sig själva som kulturellt distinkta i relation till andra grupper. Föreliggande studie grupperar in ungdomarna i de med svensk bakgrund och de med utländsk bakgrund. Dessa grupper följer definitionen utarbetad av Sveriges statistiska centralbyrå (SCB) där en med svensk bakgrund är född i Sverige med minst en förälder som är född i Sverige och där en med utländsk bakgrund är född utomlands eller född i Sverige med två föräldrar som är födda utomlands (SCB 2002: 10, 19-20). I de fall där studien nämner etnicitet i samband med ungdomarna som deltagit i studien menas således endast vilken bakgrund ungdomarna har och inte hur de själva identifierar sig. I teoriavsnittet nedan redovisas hur studien förhåller sig till etnicitet och de normer som råder i samhället för detta begrepp.

3 Teorianknytning

Nedan följer en beskrivning av de teorier som ligger till grund för hur studiens resultat analyserats. Först redovisas teorin om risksamhället myntat av Ulrich Beck följt av kritiken mot denna. Sedan redovisas hur studien förhåller sig till genus samt etnicitet och slutligen redovisas hur denna studie förhåller sig till teorierna. Studien tillämpar även en modell som Ann Enander tagit fram och förankrar resultaten i delar av denna modell (se avsnitt 3.2).

3.1 Risksamhället

Beck är en av många forskare som menar att världen genomgick en förändring till följd av bland annat Berlinmurens fall, Warsawapaktens upplösning och de baltiska staternas frigörelse. Världen har globaliserats och Beck (1992: 9, 19-27) menar att samhället har utvecklats från ett klassamhälle

präglat av ett jämlikhetsideal där allas lika möjligheter eftersträvades till ett risksamhälle präglat av osäkerhet och rädsla. I risksamhället handlar det inte längre om att uppnå något bra – jämlikhet – utan att förhindra det värsta. Denna utveckling benämner Beck för den reflexiva moderniseringen och menar att det nya samhället – risksamhället – som uppkom på grund av att klassamhället industrialiserades, präglas av globalisering, individualisering, könsrevolutioner, arbetslöshet och global risk. Sociala, politiska, ekologiska och individuella risker skapas därmed av innovationens dynamik och det nya, moderna samhället måste således i allt större grad hantera problem som är resultatet av dess egen utveckling.

Beck (1992: 21, 28.35) menar att det nu är upp till var och en att ta hand om sig själv och reflexivt tänka på de risker man kan utsättas för. De allt fler och mer okontrollerbara risker som samhället karaktäriseras av påverkar människans trygghet och en förlorad trygghet kan väcka en oro för risker hos människan.

Riskbedömningar har enligt Beck (1992: 46-57, 71-73) blivit det moderna tillvägagångssättet att kunna förutse och kontrollera framtida konsekvenser av mänskligt agerande. Risker hotar samhället och kan inträffa om vi fortsätter i samma riktning utan att vidta några åtgärder.

3.1.1 Kritik som förts mot teorin om risksamhället

Kritiken som förts mot teorin om risksamhället är bland annat teorins komplexitet och dess bristfällighet på operationalisering och konkretisering vilket gör den svår att testa i studier, det saknas således tydliga mätbara indikatorer (Olofsson & Öhman 2007: 182; Larana 2001). Den är även främst en teori som befinner sig på samhällsnivå och globala risker, vilket gör den svår att göra mätbar på individnivå (Öhman 2009: 112). Beck (1992: 9) beskriver själv sin teori som en empiriskt inriktad social teori, men detta har fått anmärkningsvärd kritik av bland annat Lupton och Tulloch (2002: 319-321) som menar att teorin saknar empiriskt stöd och att det kanske inte handlar om att vi står inför sociala förändringar på grund av nya risker, utan att det istället har skett en förändring i våra tolkningar av vad risk är. De håller med Beck om att människan är medveten om risker och reflexivt tänker på dem, men att detta endast gäller på ett personligt plan när man bedömer sina egna risker. Enligt Lupton och Tulloch verkar det således som att Becks teori om människans syn på nya globala risker inte finner empiriskt stöd eftersom människan alltså inte fokuserar på risker på ett globalt plan, vilket kan bero på människans närhet till den kontext man lever i, det vill säga vardagslivet, familj och vänner. Denna studie undersöker vad ungdomarna har för riskuppfattning om olika våldsbrott med skolskjutning som det mest extrema exemplet. Detta görs med anknytning till den kontext de lever i, dels på ett individuellt plan genom den skola de studerar vid, men också på ett nationellt plan genom andra skolor i Sverige och vad ungdomarna har för riskuppfattning om att deras skola eller en annan skola kommer att utsättas för en skolskjutning. På så vis kan man få svar på om ungdomarna reflexivt tänker på skolskjutning som risk eller inte.

3.2 Genus och etnicitet

Begreppet genus handlar om hur könsskillnader konstrueras, förmedlas och strukturerar vår vardag. Det används bland annat för att studera hur och på vilket sätt genuskonstruktioner blir avgörande för våra handlingsmönster (Gothlin 1999: 4-7, 10). Det finns typiska normativiteter i samhället för hur en man respektive kvinna skall vara. Maskulinitet har associerats med det starka och överordnade könet medan femininitet har associerats med det svaga könet och de som är mest sårbara. Dessa föreställningar om manligt och kvinnligt har enligt Pettersson (2003:139-142) varit en grundläggande orsak till kvinnors osynliga roll i forskning kring brottslingen och dess framträdande roll i forskning kring brottsoffret och forskningens fokus kring kvinnors rädsla och utsatthet.

Även inom begreppet etnicitet finns det föreställningar om olika etniska grupper. Det har i den västerländska kulturen länge funnits negativa stereotyper som är förknippade till vissa etniska minoriteter, exempelvis att ”invandrare” är de som begår de flesta brotten (Sarnecki 2006: 30). Men forskning har på senare tid också framställt etniska minoriteter som en av de mest utsatta sociala grupperna, bland annat på grund av deras sociala exkludering i samhället och därmed deras sårbarhet. Det har även visat sig att personer med utländsk bakgrund har en mycket högre riskuppfattning om risker som terrorism än de med svensk bakgrund (Estrada & Nilsson 2006: 4; Nilsson & Estrada 2003: 670f; Olofsson & Rashid 2011: 1023).

En som uppmärksammat dessa begrepp samt kritiserat forskning för att endast studera begreppen oberoende av varandra är Kimberley Crenshaw (1991: 1242f) som myntat begreppet intersektionalitet. Generellt betyder begreppet att ingen av kategorierna genus, etnicitet, klass, ålder, sexualitet och funktionalitet ska ses som viktigare än de andra utan de ska ses som ömsesidigt beroende av varandra. Crenshaw menar att det råder maktstrukturer och normer i samhället som inte tar hänsyn till hur beroende begreppen är av den sociala kontexten. Istället för att se maktstrukturer som det mest grundläggande i samhället menar Crenshaw att maktordningarna förstärker och legitimerar varandra. Crenshaw har således en relationell syn på normalitet/avvikelse och vi/dem då hon anser att begreppen konstrueras i relation till varandra. Vilka intersektioner som analyseras är dock en empirisk fråga och beror således på den kontext som undersöks samt vad man syftar till att undersöka.

3.3 Denna studie i förhållande till teorierna

Beck menar att människors riskuppfattning och vilka risker man oroar sig för påverkas av människans känsla av trygghet. Beck anser att det är ”nya risker” vilka blir allt fler och mer okontrollerbara som påverkar vår trygghet. Varför denna studie fokuserar på skolvåld med skolskjutning som det mest extrema exemplet är för att det är en risk som hotar samhället och ses

som ett stort traumatiserande problem (Heitmeyer et al. 2013: 27). En skolskjutning som brott kan vara svår att kontrollera då ungdomar (eventuella brottslingar) inte kontrolleras på ett sådant sätt att det är enkelt att förutspå vem, när och hur en skolskjutning kommer inträffa. Beck menar därför att riskbedömningar är viktiga att göra för att man ska kunna hantera riskerna då de inträffar.

På grund av kritiken som riktats mot Becks teori angående människans riskbedömningar på ett individuellt plan och bristen på empiriskt stöd för detta tillämpar föreliggande studie den modell om tillit som presenteras i avsnittet tidigare forskning nedan som ett stöd för att kunna mäta ungdomarnas riskuppfattning.

Genus och etnicitet tillämpas i studien för att se om de resultat som framkommer eventuellt skulle kunna förklaras av och kopplas till de rådande normer och makstrukturer som intersektionalitetsbegreppet kopplar till. Studien syftar dock inte till att på något sätt uttala sig om att det är på det sättet som genusperspektivet menar på att det är, utan snarare endast beakta att de resultat som framkommer skulle kunna förklaras på detta sätt.

4 Tidigare forskning

Risker och riskbedömningar som forskningsfält har på senare år eskalerat inom forskningen i allmänhet (Gustafson 1998: 805) och tycks få allt större uppmärksamhet inom det kriminologiska forskningsfältet. Inom ramen för brottslighet har allt mer fokus hamnat kring riskhantering snarare än brottsförebyggande arbete (Hughes 1998: 7). Ungdomsforskning inom riskområdet har i första hand handlat om ungdomars riskbeteenden med fokus på ungdomar i utsatta situationer och marginaliserade grupper, det så kallade ”youth at risk”, medan riskuppfattning inte studerats i lika hög utsträckning (Öhman & Olofsson 2010: 13-14), framförallt inte i förhållande till olika våldsbrott. I de följande avsnitten presenteras den forskning om riskuppfattning och brott som är relevant för studiens ändamål.

Svaren på hur människan uppfattar risker tenderar att variera dels beroende på i vilket sammanhang risken placeras men också dels beroende på vilka bakgrundsvariabler som undersöks, vem som berörs av risken samt vilken typ av risk som undersöks (Wall 2009: 213-214). Det är väl förankrat i flera tidigare studier att människan upplever det som större sannolikhet för att någon man känner ska utsättas för risker än vad gäller sannolikheten för att man själv ska utsättas för risker. Det handlar om allt ifrån risken att utsättas för en trafikolycka, till risken att utsättas för ett terroråd. Detta förklaras bland annat genom oron för att någon man känner ska råka illa ut men också människans optimistiska personlighetsdrag och tanken att risker aldrig drabbar en själv (Enander 2005: 20; Olofsson & Rashid 2011: 1020).

4.1 Om kön och etnicitet kopplat till riskuppfattning

En av de bakgrundsvariabel som framträtt extra mycket inom området för brott i allmänhet och

våldsbrott i synnerhet är kön, där killarnas och tjejernas riskuppfattning visat sig variera. Det har i flera studier visat sig att killar associerar våldsbrott där fysiskt våld framträder som en större risk än andra våldsbrott medan tjejer snarare associerar våldsbrott med sexuellt våld. Trots att skillnaderna är små så uttrycker killar å ena sidan en mindre oro för risker i allmänhet, såsom psykisk våld och fysisk våld, men å andra sidan så oroar sig killar och tjejer för samma typ av risker, det vill säga bland annat våldsbrott i allmänhet, men tjejer oroar sig lite mer (Gustafson 1998: 806f).

Begreppet "the white male effect" myntades i början av 1990-talet i USA och har även det tydliga kopplingar till intersektionalitet och maktordningarna. Begreppet grundar sig i amerikanska studier med resultat som visat att "vita" män har skiljda riskuppfattningar jämfört med kvinnor då "vita" män tenderar att bedöma risker som mindre farliga. Kvinnor som tillhörde etniska minoriteter var de som hade störst riskuppfattning. En förklaring som presenterats är ojämlikhet, det vill säga att "vita" män har en privilegierande ställning i det amerikanska samhället (Olofsson & Rashid 2011: 1017).

Olofsson och Rashid testade att tillämpa denna teori på Sverige år 2011 för att se om liknande tendenser kunde tydas. De använde sig av två rikstäckande enkätundersökningar från 2005 där individer i åldrarna 16-75 år deltog, totalt 1472 stycken. Olofsson och Rashid hävdade att de män som är födda i Sverige är jämförbara med de "vita" etniska grupperna i USA, det vill säga "the white male" (Olofsson & Rashid 2011: 1019-1020).

Resultaten som framträdde var att det inte fanns någon skillnad mellan män och kvinnor i riskuppfattning och Olofsson och Rashid (ibid: 1030) drog slutsatsen att det beror på att kvinnor i Sverige i stort sett har samma möjligheter och chanser i livet som män, till skillnad från USA som inte är lika jämställt. Däremot framträdde en märkbar signifikant skillnad mellan personer med utländskt ursprung och personer med svenskt ursprung då de med utländskt ursprung hade en mycket högre riskuppfattning än de med svenskt ursprung och oroade sig för händelser såsom terrorism och naturkatastrofer mer. Orsaksvariablerna för detta var egen erfarenhet av utsatthet, social exkludering och känslan av att inte tillhöra en större gemenskap (Olofsson & Rashid 2011: 1023f). Till skillnad från USA tycks således etnicitet vara vad som gör Sverige ojämlikt, snarare än genus.

I studien "Views of risk in Sweden: Global fatalism and local control – an empirical investigation of Ulrich Beck's theory of new risks" jämför Anna Olofsson och Susanna Öhman (2007: 184-190) hur två olika grupper i samhället (personer med utländsk bakgrund och experter) både på landsbygden och i innerstaden ser på risker och om så kallade "nya risker" uppfattas olika. Med nya risker menades i detta fallet risker som grundar sig på den teknologiska utvecklingen såsom IT-baserad brottslighet. Metoden de tillämpade var fokusgruppsintervjuer, fem stycken med

fyra i varje grupp. Resultaten visade att de intervjuade generellt var medvetna om nya risker men de oroade sig inte för dem eftersom risk är associerat med egna erfarenheter och den kontext man lever i. De intervjuade oroade sig snarare för stöld och olika trafikrisker och de tänkte endast på nya risker om det nämdes i media eller om det var händelser som påverkade människors vardag. Olofsson och Öhman ser detta som ett traditionellt sätt att se på risk vilket motsäger Becks idé om en reflexiv syn på risk. De fann även stereotypa bilder av ”de andra” och ”dem”, det vill säga att de intervjuade personerna inte verkade reflektera över möjligheten av att själv drabbas av risker i lika hög utsträckning som de reflekterade över möjligheten att andra ska drabbas av risker. Även detta motsäger Becks teori, i detta fall om individualiseringen och uppfattningen om att man ansvarar för sitt egna liv och hanterandet av risker. Detta skiljde sig däremot bland de olika grupperna då Olofsson och Öhman (2007: 177, 184-190) fann tendenser till en reflexiv riskuppfattning bland de med utländskt ursprung i innerstaden då de var villiga att ta risker för personlig vinning medan de med utländskt ursprung på landsbygden hade en mer traditionell syn på risk och riskuppfattning där kontroll och lokal kontext snarare var i fokus.

4.2 Om tillit kopplat till riskuppfattning

Enander (2005) har gjort en omfattande postenkät-undersökning om människors förhållningssätt till risker i Sverige. De som deltog var mellan 18-75 år. Hon har med hjälp av denna undersökning samt genom att studera tidigare forskning tagit fram en modell med vad som anses vara främsta förklaringarna till människans riskuppfattning (se bland annat Lewis & Wigert 1985). Enander studerade olika typer av risker med allt från naturkatastrofer till risken att drabbas av cancer till risken att utsättas för rån eller våldsbrott. Hur risker uppfattas beror på följande tre faktorer: (1) *riskkällan*, det vill säga: riskens karaktär, om risken är känd eller okänd, om den upplevs vara katastrofal och om individen upplever kontroll över risken eller inte. (2) *Individen själv*, det vill säga personliga erfarenheter och karaktärsdrag. Individen verkar bedöma risken som ett hot mot sig själv som mindre än risken mot människor i allmänhet, vilket dels kan bero på tidigare erfarenheter. Även karaktärsdrag påverkar riskbedömningen då vissa karaktärsdrag visat sig göra vissa individer mer oroliga för risker än andra. (3) *Sociala och samhällseliga faktorer*, det vill säga hur vår riskuppfattning påverkas av olika sociala, ekonomiska och kulturella faktorer där tillit är en sådan. Tillit och risk hör enligt forskarna ihop då tilliten till de aktörer som ansvarar för risk- och krishanteringen i riskfyllda och osäkra situationer spelar stor roll. Personer som känner tillit tenderar att uppfatta risker som lägre eftersom de litar på berörda aktörer (Olofsson 2009: 50f).

Tillit delas sedan in i de tre beståndsdelarna *emotion*, *kognition* och *beteende*. *Emotion* handlar om de känslor som är förknippade till den person eller det system som tilliten riktas mot. *Kognition* handlar om tillit till aktörer inom olika samhällseliga institutioner såsom lärare i skolan, och

beteende handlar om det agerande som individen utför som ett resultat av den tillit man känner till en individ eller institution. När tillit studeras inom riskforskning brukar fokus riktas mot institutioner då det är dessa som ansvarar för riskhanteringen (Enander 2005: 18f).

Kritiken som riktats mot forskning om tillit och risk är att trots att forskning funnit samband mellan faktorerna tillit och risk så tycks de inte vara så starka rent statistiskt sett då tillit inte verkar ha en avgörande roll när människans riskuppfattning försöker förklaras (Sjöberg 2001: 189-190).

4.3 Om rädsla, skolskjutningar och riskuppfattning

Rädsla för brott kopplas som tidigare nämnts många gånger ihop med riskuppfattning. Rädsla beskrivs i samband med brott som en negativ känsla och de negativa reaktioner som föds efter brottet (Ferraro & LaGrange 1987: 71-78). Rädsla upplevs oftast i samband med situationer som uppfattas som farliga. När en sådan situation händer kan personen känna att det finns en risk att skadas av det som sker. Rädsla kan därmed även kopplas till den riskbedömning som en människa gör i farliga situationer (Heber 2008: 9-10).

Det finns inga svenska studier som undersöker ungdomars riskuppfattning om skolskjutningar, vilket med största sannolikhet beror på att det inte inträffat i Sverige, med undantag för den skolskjutning som inträffade år 1961. Brottsförebyggande rådet (Brå 2013:4, 40-43) genomför däremot vart tredje år riskrepresentativa enkätundersökningar om brott bland ungdomar i årskurs nio. I den senaste rapporten analyserades oro för att utsättas för brott genom att ställa frågor om man exempelvis under de senaste tolv månaderna undvikit att gå till skolan. Resultaten visade att de som blivit utsatta för brott upplever större oro och de tar även till mer åtgärder för att undvika oron, som att till exempel stanna hemma från skolan. Det framkom även att utsattheten var högre bland unga med invandrarbakgrund jämfört med dem vars föräldrar är födda i Sverige.

Brås undersökning berör inte skolskjutning som ett exempel på våldsbrott men även om skolskjutningar är ett ovanligt fenomen finns det flertalet andra studier av ämnet utifrån olika perspektiv och infallsvinklar. De flesta har emellertid utgått ifrån ett gärningsmannaperspektiv, något som även Charlotta Thodelius gjort i sin kvalitativa studie om sju skolskjutningar (Thodelius 2012) som främst studerar gärningsmannens motiv för att genomföra en skolskjutning.

En studie som haft ett fokus som ligger nära föreliggande studies fokus är den finska studien "Local responses to collective and personal crime after school shootings" av Vuori, Oksanen och Räsänen (2013). Men som titeln på studien antyder så undersöktes människornas reaktioner efter det att skolskjutningarna inträffat och alltså inte som denna studien studerar, människans uppfattning om en risk innan den inträffat. Genom tvärsnittsdata studerades hur lokalbefolkningen i de finska städerna reagerat på skolskjutningarna utifrån sociodemografiska och erfarenhetsmässiga faktorer samt befolkningens sociala solidaritet och hur dessa förknippas med rädslan för brott. Med social solidaritet menar författarna en stark anknytning till grannarna och

området de bor i (Vuori et al. 2013: 233). Resultaten visade att de intervjuade personerna ansåg att både gärningspersonerna och offren var inkluderade i det lokala samhället, vilket de upplevde hotade den sociala tilliten inom grannskapet, det vill säga att man litar på varandra. Men de personer som kände en stark social solidaritet påverkades inte av detta i lika hög grad som de som kände en låg social solidaritet. Dessa individer, som inte bott i området så länge och således inte kände samma starka anknytning till området eller grannarna upplevde en högre rädsla för brott än de som kände en stark social solidaritet (Vuori et al. 2013: 231- 236).

4.4 Denna studie i förhållande till tidigare forskning

Tidigare studier har visat att människan har högre riskuppfattning då det handlar om andras utsatthet (Savage 1993: 414), vilket denna studie testas genom att i undersökningen ställa två frågor om skolskjutningar om just detta. Dels om ungdomarna är oroliga för att en skolskjutning kommer att inträffa på just sin skola, men också om hur troligt de tror det är att en annan skola kan utsättas för en skolskjutning.

Föreliggande studie tillämpar Enanders modell om hur människan uppfattar risker men fokuserar endast på den tredje faktorn, det vill säga sociala och samhällseliga faktorer. Den faktor som studien undersöker är tillit, alltså om ungdomarna känner tillit till berörda aktörer inom skolan. Det betyder även att studien endast fokuserar på en beståndsdel inom tillit-begreppet, nämligen kognition. Studien fokuserar på låg tillit till aktörerna, det vill säga de ungdomar som inte litar på de berörda aktörerna inom skolan för att se om detta påverkar graden av riskuppfattning och således en hög riskuppfattning. Aktörerna inom skolan definieras i enkäten som klassföreståndare, annan lärare som undervisar eleven samt övriga lärare eller skolpersonal såsom kurator.

Denna studie gör även en uppdelning mellan killar respektive tjejer samt de med svensk bakgrund respektive de med utländsk bakgrund. Detta för att se om slutsatser kan dras likt de slutsatser som Olofsson och Rashid drog i sin studie om ”The white male effect”.

4.5 Källkritik

De vetenskapliga artiklar som använts som underlag i studien har hämtats från Stockholms universitets databaser, bland annat databasen Criminal Justice Abstracts. Artiklarna genomgick en första granskning genom att abstracts lästes innan urvalet genomfördes och de slutliga artiklarna anses som relevanta för studiens ändamål. De internetkällor som använts har granskats och i övrigt har endast kurslitteratur och vetenskapliga böcker tillämpats.

5 Metodbeskrivning – kvantitativ metod

Då studien avser att mäta och förklara vilken riskuppfattning ungdomarna har om skolskjutningar föreligger ett kvantitativt angreppssätt som mest relevant för undersökningen. Enligt Nilsson och

Estrada (2006: 405) används sådana undersökningar främst för att beskriva generella trender inom befolkningen i stort vilket således ger denna studie möjligheten att belysa skillnader i nivån av riskuppfattning och testa om det finns oberoende variabler som påverkar en beroende variabel. Enligt Bryman (2002: 112f, 149f) är det centralt att få ett stort urval i kvantitativa studier för att kunna dra mer generella slutsatser. Större urval minskar även risken för att slumpmässiga avvikelser ska förekomma. Enkätundersökning som insamlingsmetod är en metod som ger många respondenter på kort tid och således en hög kvantitet. Fördelen är därmed att den ger ett större urval än vid exempelvis kvalitativa intervjuer, varför just kvantitativ metod har tillämpats i föreliggande studie då kvantiteten varit central. Studien har dock stött på problem angående kvantiteten på materialet då det tillslut inte blivit tillräckligt stort för att kunna dra ordentliga slutsatser om resultaten². Andra fördelar med enkätundersökningar är att de garanterar anonymitet, de går snabbt att genomföra och man lyckas undvika ”intervjuareffekt”, det vill säga att intervjuaren har en viss attityd som uttrycks vid intervjuer (Bryman 2002: 112f, 149f). Att de garanterar anonymitet har varit en värdefull faktor i föreliggande studie då enkätens frågor berör ett känsligt ämne, nämligen våldsbrottlighet. Kvantitativa metoder har än så länge varit dominerande i riskforskningen men allt fler kvalitativa studier börjar ta form. Många forskare förespråkar kvalitativa metoder för att kunna ställa mer öppna frågor där respondenterna själva får berätta vilka risker de oroar sig för (Gustafson 1998: 805-806), eftersom kvalitativa studier syftar mer till att förstå och tolka orsaker till företeelser. Eftersom detta inte är studiens syfte innebär det att ett positivistiskt förhållningssätt till kunskapssyn och verklighetsuppfattning antas, eftersom positivismen betonar att data bör vara kvantitativa, neutrala och inte påverkas av forskarens subjektivitet, intressen eller värderingar. Strävan är istället att finna en objektiv kunskap som kan beskrivas med hjälp av exempelvis siffror och tabeller (Brinkmann & Kvale 2009: 72). Det går dock inte att utesluta att studien påverkas av min subjektivitet, främst i relation till utformandet av enkäten då jag medvetet utformat frågorna utifrån vad jag vill ha svar på. De resultat som framträtt har dock tolkats utifrån de siffror som analyserna fått fram, inte utefter mina egna värderingar eller tolkningar.

5.1 Genomförande

Nedan följer en beskrivning av studiens tillvägagångssätt. Först beskrivs hur urvalet gjorts, följt av en beskrivning av enkätens utformning. Sedan redovisas hur den statistiska bearbetningen gjorts i studien för att bearbeta fram resultaten. Vidare förs en diskussion kring studiens reliabilitet, validitet och generaliserbarhet samt bortfallet. Slutligen presenteras de forskningsetiska överväganden som gjorts under studiens gång.

---

² Se avsnitt 6 och 7.

5.1.1 Urvalet

Hur en urvalsprocess ser ut påverkar hur slutsatser kan dras och till vilken population det går att generalisera. För att kunna dra korrekta slutsatser om en population krävs ett sannolikhetsurval, eftersom ett sådant urval gör att resultaten kan generaliseras till hela den population som urvalet dragits ifrån. Det finns olika typer av sannolikhetsurval vilka alla kräver att en urvalsram definieras och sedan antingen på ett systematiskt eller slumpmässigt sätt väljer ut de individer som ska ingå i urvalet (Bryman 2011: 183f). På grund av den tid det krävs för att göra ett sannolikhetsurval har ett icke-sannolikhetsurval i form av ett bekvämlighetsurval valts som urvalsmetod i föreliggande studie. I ett sådant väljs respondenterna för att de finns tillgängliga och inte från någon urvalsram. En sådan urvalsprocess kan få intressanta resultat trots att det är omöjligt att generalisera resultaten (Bryman 2002: 154-155). Mitt urval grundar sig i hypotesen³:

“Kön, etnicitet och tillit har samband med ungdomarnas riskuppfattning om skolskjutningar på ett sådant sätt att det föreligger skillnader mellan killar och tjejer, de med svensk bakgrund och de med utländsk bakgrund samt de med låg tillit och de med hög tillit när det gäller riskuppfattning om skolskjutningar”.

Urvalsprocessen har gjorts i flera steg. Först valdes Stockholms län som övergripande område, på grund av dess geografiska närhet vilket medfört enkelhet att nå ut till respondenterna och således själv kunna dela samt samla in enkäterna. Det andra steget var att välja ut två olika stadsdelsområden vilka skulle vara grunden för den övergripande jämförelsen. Eftersom en jämförelse mellan två olika etniska grupper görs i studien har en viss medvetenhet legat till grund i urvalsprocessen eftersom skolornas geografiska läge valts utifrån SCB:s statistik om andelen med utländsk bakgrund i de olika områdena. Utefter denna statistik valdes stadsdelsområdena Spånga/Tensta där 56,4 % av folkmängden i området har utländsk bakgrund, det vill säga är utlandsfödd eller född i Sverige men har två utrikesfödda föräldrar, respektive Stockholms innerstad (Kungsholmen, Östermalm, Vasastan etc) där motsvarande 18,6% av hela folkmängden i området är utlandsfödda eller är född i Sverige men har två utrikesfödda föräldrar (SCB 2012; SCB 2013). Att områdena valts utefter antalet folkmängd med utländsk bakgrund beror på den tidigare forskning som redovisats i studien (Nilsson & Estrada 2003: 670f; Olofsson & Rashid 2011: 1023). Att det slutliga urvalet av respondenter blir jämnt fördelat mellan de etniska grupperna, det vill säga de med utländsk bakgrund och de med svensk bakgrund, går dock inte att garantera.

Efter detta valdes två kommunala skolor, vilka främst valdes med bekvämlighet och helt enkelt de som kunde tänka sig ställa upp. Det efterfrågades klasser i årskurs två för att garantera en ålder över 15 år samt klasser med samma programinriktning. Till slut ställde två klasser med samhällsvetenskaplig inriktning i årskurs två upp, en i området Spånga/Tensta och en i området

---

³ Hur hypotesen prövas i studien förklaras under avsnittet 5.1.4 Statistisk bearbetning.

Östermalm (som hädanefter benämns Innerstaden).

Ett stort urval är bra att sträva efter för att underlätta bedömningarna om de observerade sambanden är verkliga eller slumpmässiga (Djurfeldt et al. 2010: 122). Ett stort urval har eftersträvats men på grund av de få skolor som kunde tänka sig ställa upp blev det slutliga urvalet totalt 41 ifyllda enkäter, vilket varit problematiskt för den empiriska analysen. Det blev däremot en jämn fördelning mellan stadsdelsområdena⁴, 20 st (48,8%) i Spånga/Tensta, varav 8 killar och 12 tjejer, alla med utländsk bakgrund, 21 st (51,2%) i Innerstaden, varav 9 killar och 12 tjejer samt 15 med svensk bakgrund och 6 med utländsk bakgrund. Det slutliga urvalet gav således en överrepresentation av tjejer⁵ (58,5%) samt en överrepresentation av ungdomar med utländsk bakgrund⁶ (63,4%). Ett sätt att minska en överrepresentation är att göra en viktning vilken innebär att de som är över- eller underrepresenterade i efterhand kompenseras med en vikt som motsvarar dess relativa andel av populationen. Detta genomförande kräver dock att det finns en definierad urvalsram och population som urvalet är dragen ifrån (Djurfeldt et al. 2010: 123-124). Det går att argumentera för att stadsdelsområdena i studien kan användas som population och urvalsram som kan användas för en viktning men eftersom ingen tid funnits för att definiera urvalsramen och göra ett sannolikhetsurval går en viktning inte att genomföra. Trots att ambitionen varit att få ett representativt urval och således kunna generalisera resultaten blev utfallet annorlunda, med en överrepresentation av tjejer och de med utländsk bakgrund. Denna överrepresentation anses dock inte vara av så stor vikt eftersom alla undersökningsenheter ändå blir representerade.

Då urvalet i denna undersökningen är relativt litet kan studien endast ses som en pilotstudie. Men trots att sådana studier inte är representativa är de viktiga studier. Föreliggande studie kan belysa ungdomarnas riskuppfattning om skolskjutningar och den oro eller sannolikhet de upplever för att själv utsättas eller för att andra ska utsättas och visa på vikten av att vidareutveckla forskningen kring området. Enligt Bryman (2002: 115) ger även bekvämlighetsurval möjligheten att göra kopplingar mellan existerande resultat, vilket denna studie prövar genom förankring och koppling till tidigare studier.

5.1.2 Enkäten

Enkäten (se bilaga 10) utformades med en framsida där studiens syfte, anonymitet och frivilligt deltagande kort presenterades. Frågorna i enkäten var i huvudsak utformade med fasta svarsalternativ eller på en skala från 1-7. Detta eftersom användningen av ”ja/nej”-svar enligt Williams et al. (2000) bör motarbetas när man försöker mäta begrepp som innefattar oro/rädsla eftersom ”ja/nej”-svar kan ge stora mätfel. Svarsalternativ på en sju-gradig skala har fått en

---

⁴ Se tabell B5.1 i bilaga 5

⁵ Se tabell B5.2 i bilaga 5

⁶ Se tabell B5.3 i bilaga 5

framträdande roll i forskningen, därför har denna studie i enlighet med Savage (1993: 414) tillämpat en sådan där det är möjligt, eftersom den ger en bättre uppskattning av respondenternas svar.

Enkäten inleddes med ett antal bakgrundsfrågor om ålder, kön och födelseland. Tillit mättes genom att ungdomarna på en sju-gradig skala fick ange hur troligt de tror det är att skolpersonal eller polis kommer ingripa vid olika händelser samt hur stort förtroende de har för olika aktörer inom skolan. Riskuppfattning mättes genom att ungdomarna fick svara på hur oroliga de är för att utsättas för en skolskjutning på den egna skolan, hur troligt de tror det är att de kommer att utsättas för en skolskjutning på den egna skolan samt hur trygga de känner sig i olika områden på skolan. Ungdomarna fick även chans att besvara hur de upplevde att fylla i enkäten genom att kryssa i olika alternativ och de fick även möjlighet att skriva funderingar i slutet.

Enkäten delades ut av mig i båda klasserna där läraren var närvarande i klassrummet. När eleverna var färdiga samlades enkäten in av mig.

5.1.3 Variabler

För att kunna förkasta eller anta en studies hypotes krävs det enligt Bryman (2011: 151f) bra operationaliseringar av de variabler som ska mätas eftersom operationaliseringen påverkar en studies resultat⁷. Studien använder tillit, etnicitet och kön som oberoende variabler för att kunna få ett mått på den beroende variabeln – riskuppfattning.

Kön och etnicitet är kvalitativa variabler⁸ på nominalskalan och operationaliseringen av kön görs genom efterfrågan om kön medan operationaliseringen av etnicitet följer den definition som arbetats fram av SCB (Sweco 2012). Tillit och riskuppfattning är även de kvalitativa variabler men på ordinalskalan och behöver således mätas med hjälp av flera indikatorer som i studien blir de frågor som konstruerats i enkäten. I bilaga 1 redovisas vilka indikatorer som använts samt hur variablerna har indexerats. Fördelen med ett sammansatt index är att den kan jämföra ut slumpmässiga variationer i enskilda frågesvar jämfört med att bara använda en enskild fråga som indikator. Viktigt att påpeka är att studiens indexvariabler omkodats till att innefatta nya värden som går från 0 till 1, istället för 1 till 3 som alla variabler i frågeformuläret kodats till. Det betyder att tillit och riskuppfattning endast får värdena "låg tillit" respektive "hög tillit" samt "låg riskuppfattning" respektive "hög riskuppfattning". För att få dessa värden har nivå 1 till 3 delats på mitten, det vill säga nivån 1 till 1,99 får det nya värdet 0, och nivån 2,0 till 3,0 får det nya värdet 1. Orsaken till denna dikotomisering är dels för att cellerna i korstabellerna i resultatdelen ska bli så få som möjligt då detta ger stabilare utfall i små urval samt för att studien endast vill mäta en låg respektive hög riskuppfattning och ingenting däremellan.

---

⁷ Se bilaga 1 för utförlig beskrivning av operationaliseringen och kategoriseringen.

⁸ Om läsaren vill ha en utförlig beskrivning på vilka variabeltyper som finns och hur samt när de används hänvisas läsaren till bilaga 2.

I enlighet med Enanders modell har tilliten indexerats till ett index med hjälp av variablerna om förtroendet för lärare och övrig skolpersonal dels rent konkret, dels i hur troligt ungdomarna tror det är att dessa aktörer kommer ingripa om en skolskjutning kommer inträffa på deras skola. Det är alltså skolpersonalen som är den aktör som ansvarar för risk- och krishanteringen, varför endast dessa aktörer använts i indexet. Förtroendet för polisen har inte indexerats till tillitsbegreppet då det i enlighet med Enanders modell om tillit endast handlar om de berörda aktörerna inom institutionen (Enander 2005: 18f).

Eftersom Beck (1992: 46, 57) menar att människors riskuppfattning och vilka risker människan oroar sig för påverkas av människans känsla av trygghet, har riskuppfattningen indexerats till ett index genom att lägga ihop variabler om dels trygghet, dels oro för att utsättas för en skolskjutning på den egna skolan. Även hur troligt de tror det är att de kommer utsättas för en skolskjutning på den egna skolan inkluderas som variabler i indexet, eftersom det enligt Beck (1992: 46-57) är viktigt att göra riskbedömningar. Den trygghetsvariabel som inkluderas är tryggheten i klassrummet, eftersom det är där ungdomarna antas hålla till mest och där risken för att utsättas för en skolskjutning kan tänkas vara störst.

5.1.4 Statistisk bearbetning

Det insamlade materialet har kodats enligt bilaga 1 och 2 och förts in i dataprogrammet SPSS. Som beskrevs ovan har variablerna tillit och riskuppfattning indexerats till att vardera endast bli en variabel. Utifrån teoriansknytning och tidigare studiers resultat har följande hypotes deducerats fram vilken varit grunden för den empiriska analysen:

“Kön, etnicitet och tillit har samband med ungdomarnas riskuppfattning om skolskjutningar på ett sådant sätt att det föreligger skillnader mellan killar och tjejer, de med svensk bakgrund och de med utländsk bakgrund samt de med låg tillit och de med hög tillit när det gäller riskuppfattning om skolskjutningar”.

För att studera huruvida kön, etnicitet och tillit påverkar ungdomarnas riskuppfattning har olika tabeller, skalor och sambandsmått använts. För att kunna förkasta eller anta studiens hypotes och således kunna besvara studiens frågeställningar har ett sannolikhetsstest genomförts, vilken svarar på om resultatet som härrör från ett sannolikhetsurval kan generaliseras till en större population (Djurfeldt et al. 2010: 219-220). Eftersom föreliggande studie inte gjort ett sannolikhetsurval kan resultaten inte generaliseras och de statistiska metoder som tillämpats kan egentligen inte användas. Sannolikhetsstestet tillämpas dock ändå för att studiens hypotes ska kunna antas eller förkastas, och resultaten kan, som tidigare nämnts, belysa problemet om skolskjutning som risk samt visa på vikten att vidareutveckla forskningen. Nedan följer en beskrivning av de olika steg som gjorts i

dataprogrammet SPSS⁹.

I första steget i den statistiska bearbetningen genomförs och redovisas deskriptiv statistik genom bivariata analyser där samvariationen mellan variablerna studeras (Djurfeldt et al. 2010: 137). Genom denna analysmetod sökes bevis för att tilliten till berörda aktörer inom skolan samvarierar med riskuppfattningen om skolskjutningar osv. Det kallas för att marginalsambandet testas. Förenklat görs analyserna på följande tre sätt:

1. Kön → Riskuppfattning
2. Etnicitet → Riskuppfattning
3. Tillit → Riskuppfattning

Tekniken som använts i de bivariata analyserna är fyrfälts korstabeller, då alla variablerna är kvalitativa och dikotoma, det vill säga har två värden. För att det ska vara samvariation mellan variablerna krävs det att tidsföljden är som sådan att den oberoende variabeln förändras före den beroende variabeln, det vill säga att tillit påverkar riskuppfattning och inte tvärtom osv. Enligt Enanders modell påverkar människans tillit till berörda aktörer vilken riskuppfattning människan har (Olofsson 2009: 50f).

I steg två testas om sambanden som uppkommit är sanna eller falska, eftersom denna studie inte är en totalundersökning utan en urvalsundersökning. Detta görs genom ett sannolikhetsstest där man får fram ett förväntat värde som talar om hur stor sannolikhet det är att slumpen har inverkat, ett så kallat signifikansvärde. Eftersom urvalet i denna studien är litet och chi-två testen dessutom fått fler än 20 procent av cellerna med en förväntad frekvens som är mindre än fem (se resultatdelen) används Fisher's Exact Test vid testen av styrkan på sambanden. Det signifikansvärde som antas är 0,05.

Något som är viktigt att vara medveten om är att sannolikhetsstest endast anger att ett eventuellt samband existerar, men visar inte vilken riktning eller styrka sambandet har. För att ta reda på det behövs sambandsmått användas. Steg tre blir således att föra in sambandsmått i sannolikhetsstestet för att se om sambandet är positivt eller negativt. Eftersom etnicitet och kön är på nominalskalan tillämpas i studien sambandsmättet Phi. Tillit däremot är på ordinalskalan och därför tillämpas Kendall's Tau-b, då det används när både den oberoende och den beroende variabeln har lika många värden, vilket tillit och riskuppfattning i denna studie har.

Steg fyra är att säkerställa att bärigheten i sambandet håller, ett så kallat skensamband, vilket görs genom att använda en kontrollvariabel. Med hjälp av att undersöka om det finns ett skensamband ges det svar på vilka andra variabler som kan tänkas förklara variationen på den beroende variabeln och vad som händer med originalsambandet när en kontrollvariabel införs. I studien undersöks om

---

⁹ För en utförlig beskrivning av tillvägagångssätt och vad de olika stegen innebär, se bilaga 3

ungdomarnas ålder har en påverkan på deras riskuppfattning om skolskjutningar. Huruvida ålder som kontrollvariabel säger något om skensambandet eller ej är i studien svårt att säga då åldersspridningen på ungdomarna inte är stor eftersom alla går i samma årskurs. De flesta var 17 år men variationen låg mellan 16-19 år.

I det sista steget jämförs hur riskuppfattningen hos ungdomarna skiljer sig åt när risken för att själv utsättas för en skolskjutning på sin egna skola jämförs med risken att en annan skola kommer utsättas för en skolskjutning. Detta görs genom att tillämpa frekvenstabeller och endast jämföra kategorierna "troligt skolskjutning egen skola" med "troligt skolskjutning annan skola" i förhållande till kön.

5.2 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

En studies reliabilitet rör frågan om tillförlitlighet, följdriktighet och replikerbarhet. I avseendet för tillförlitligheten blir en tydlig operationalisering och variabelbeskrivning viktig då de förklarar hur de utvalda variablerna använts som mätinstrument och huruvida de indikatorer som använts i operationaliseringen är pålitliga eller ej. Centralt för tillförlitligheten är också huvuvida mätnivåerna ger en rättvis uppdelning av den faktiska verkligheten. Replikerbarheten rör frågan om huruvida studien får samma resultat om den genomförs på nytt vid ett senare tillfälle, vilket påverkas av om begreppen är stabila eller föränderliga över tid (Djurfeldt et al. 2010: 104; Bryman 2011: 160). Studiens replikerbarhet påverkas av framförallt begreppen tillit och riskuppfattning då dessa är subjektiva begrepp, vilket gör det svårt att dra slutsatsen att studien skulle få samma resultat om ungdomarna skulle tillfrågas vid ett senare tillfälle.

Denna studie har valt indikatorer förankrade i teori och tidigare forskning och tillförlitligheten antas därmed i detta avseende vara relativt god. Operationaliseringen av etnicitet kan dock ses som problematisk då den grova indelningen av alla de ungdomar som faller under gruppen med utländsk bakgrund kan antas ha skiljda världsbilder och kulturer vilket således kan ge ett orättvist resultat för vissa etniska grupper. Eftersom skillnader inom olika etniska grupper inte ska jämföras samt att operationaliseringen av etnicitet följer SCB:s definition, där en som är svenskfödd med minst en svenskfödd förälder definieras som en med svensk bakgrund och en som är utlandsfödd eller har föräldrar som båda är utlandsfödda definieras som en med utländsk bakgrund (Sweco 2012) anses tillförlitligheten vara god.

Tillit- och riskuppfattningsindexens tillförlitlighet har testats genom ett reliabilitetstest i SPSS där man får ett värde som går mellan 0 och 1. Detta värde belyser huruvida de utvalda variablerna¹⁰ korrelerar med varandra och således svarar på det som sökes. Ett accepterat värde är enligt Sundell (2012) minst 0,700, men ju högre värde, desto högre reliabilitet får indexet. Som tabell B6.1 (bilaga

---

¹⁰ Se bilaga 1 under tillit och riskuppfattning

6) visar har tillitindexet reliabilitetsvärdet 0,772 vilket således ger ett reliabelt index. Värdet hade kunnat bli 0,799 (se tabell B6.2) om variabeln ”Jag har förtroende för övrig skolpersonal” tagits bort från indexet. Denna variabel anses dock vara relevant för tillitindexet och eftersom värdet ändå överstiger 0,700 anses tillitindexet vara ett reliabelt index. Som tabell B6.3 visar gav reliabilitetstestet av ”Riskuppfattning” ett värde på 0,620. Om variabeln ”trygghet klassrummet” skulle tas bort hade värdet stigit till 0,763 vilket därmed hade gett en högre reliabilitet (tabell B6.4). Då tryggheten i klassrummet anses vara så pass relevant för indexet då den kopplar till teorin om risksamhället och värdet ändå är relativt nära det accepterade värdet anses reliabiliteten trots detta vara godtagbar. Detta reliabilitetsvärde bekräftar dock den problematik som teorin om risksamhället stött på och den kritik som riktats mot teorin om att den är svår att göra mätbar. Men även relevansen för begreppet oro kan ifrågasättas då oro kanske snarare kopplas till rädsla för att utsättas för brott (Brå 2013: 41f) och inte till den uppfattning man har för olika risker. Begreppet har trots detta använts med anledning av och koppling till den osäkerhet som Beck menar råder när människan förlorar sin känsla av trygghet (Beck 1992: 21f), vilket är varför tryggheten trots reliabilitetsvärdet ändå tillämpats.

Vad som också påverkar tillförlitligheten är huruvida de mätnivåer som tillämpats verkligen mäter den faktiska verkligheten, det vill säga att ungdomarnas svar inte kategoriseras på ett sådant sätt att svaren under- eller överdrivs. För att minska denna risk delades skalnivåerna (1-7) vid den första kodningen av variablerna in i tre värden. Det första och sista mätvärdet bestod av två nivåer från skalan (1-2 respektive 6-7) medan det mellersta värdet bestod av tre nivåer från skalan (nivå 3-5). När sedan indexeringen av tillit och riskuppfattning gjordes fick tillitindexet ett typvärde på 2,0, det vill säga det vanligaste svaret bland ungdomarna, medan riskuppfattningsindexet fick ett typvärde på 1,00 (se tabell B7.1 och B7.2 i bilaga 7). Det betyder att den omkodning som gjorts i indexvariablerna som beskrevs i variabelavsnittet ovan gör att det hamnar flest ungdomar i kategorierna ”hög tillit” och ”låg riskuppfattning”. Huruvida detta svarar mot den faktiska verkligheten är svårt att säga men det anses ändå vara en relativt reliabel indelning då ingen av värdena har fler antal nivåer utan båda värden innehåller lika mycket.

I alla slags undersökningar uppstår problem som måste hanteras och det är sällan som mätfel helt kan uteslutas. Ett sätt att minska mätfel och öka en studies reliabilitet är enligt Williams et al. (2000) att ställa sitt fenomen i relation till andra fenomen, varför enkäten hade frågor om andra våldsbrott och inte bara skolskjutningar. De mätfel som kan uppstå om ungdomarna missförstår någon fråga hade i princip helt kunnat motverkas om ”vet inte”- eller ”förstår inte”-alternativ hade funnits med. Detta kompletterades dock genom en avslutande fråga i enkäten kring hur ungdomarna tyckte det var att besvara enkäten samt en öppen fråga där de kunde skriva eventuella funderingar. Resultaten visade att de flesta ungdomarna tyckte att det var både enkelt och roligt att besvara

frågorna. Måtfel kan dock trots detta inte uteslutas och det är svårt att svara på ungdomarnas reaktioner på frågorna, varför frågan i slutet om hur de upplevde enkäten även borde haft svarsalternativ som “känsligt”, “otryggt” etc och inte bara “enkelt”, “svårt” och “roligt” osv.

Följande citat är från en av de ifyllda enkäterna och stod under eventuella funderingar: *”Lite oklart ang. ingripning t.ex. vid skolskjutning typ. Klart lärarna skulle ringa polisen men kanske inte offra livet för det”*. Det är ett tydligt exempel på att frågorna, i detta fallet ingripning, kan tolkas olika och/eller missförstås vilket bör finnas med i åtanke vid tolkningen av resultaten. Eftersom det i enkäten inte definieras vad som menas med “övriga lärare och skolpersonal” går det inte att med säkerhet säga vilka aktörer det är ungdomarna tänker på när de besvarar enkäten. En kvalitativ metod i form av exempelvis fokusgruppintervjuer hade varit en metod som hjälpt till att förstå vad ungdomarna menat och hur de tolkat frågorna men inom ramen för denna pilotstudie med en kvantitativ form får ovanstående försök anses som tillräckliga.

Om en studie är reliabel kan även validiteten uppfyllas, vilken rör frågan om undersökningen verkligen mäter och undersöker det som avses att mätas och undersökas (Bryman 2011: 163). Det är inte bara missförstånd som kan uppstå utan även problem med över- och underrapportering, det vill säga ungdomarnas sanningsenlighet i svaren. Det kan handla om allt ifrån attityd till personliga egenskaper där allt ifrån energi till oro för bristande anonymitet kan påverka. Det går alltså inte att försäkra ungdomarnas uppriktighet och resultatet går därmed inte att garantera till 100 procent.

Validiteten blir även viktig i samband med i vilken mån frågorna i enkäten är formulerade så att de verkligen mäter ungdomarnas riskuppfattning samt hur ungdomarna uppfattar dessa frågor. Hur ungdomarna i undersökningen definierar och uppfattar risker kan se olika ut vilket bör finnas i åtanke. Då tidigare studier visat att killar associerar våldsbrott med fysiskt våld som en större risk medan tjejer associerar våldsbrott med sexuellt våld som en större risk (Gustafson 1998: 806f) kan studiens resultat antas förvridas en aning då det brott som efterfrågas är ett våldsbrott utan association till sexuellt våld utan snarare fysiskt våld. Detta hade till viss del kunnat motverkas genom att ha med en fråga om just sexuellt våld i enkäten, något som inte fanns.

En aspekt av validiteten är extern validitet vilken berör huruvida undersökningen är generaliserbar eller ej. Med generalisering menas vilken del av populationen som resultaten representerar och om resultaten kan appliceras på en population utanför den undersökta kontexten. För att kunna generalisera ett resultat krävs att urvalet är ett sannolikhetsurval då den urvalstekniken ökar chansen för att urvalet representerar den population som ska undersökas. Ju större urvalet är desto säkrare kan man vara på att en eventuell generalisering är korrekt. Viktigt att uppmärksamma är dock att generaliserbarheten endast sträcker sig till den population som urvalet dragits ifrån (Djurfeldt et al. 2010: 101; Bryman 2011: 168-169). Eftersom denna studie inte använt sig av ett sannolikhetsurval går en generalisering inte att genomföra. Dels på grund av att ett icke-

sannolikhetsurval gjorts men också eftersom urvalsprocessen skett i flera steg, och ju flera steg i ett icke-sannolikhetsurval, desto större blir osäkerheten. Dessutom har endast två undersökningsenheter (klasser) tagits med i urvalet vilket gör att en generalisering till andra områden blir problematisk att genomföra. För att kunna generalisera till exempelvis alla andra-års elever i Stockholms län behöver fler undersökningsenheter vara med i urvalet, det vill säga fler skolor och klasser från fler bostadsområden (Bryman 2011: 183f; Djurfeldt et al. 2010: 101, 126f). Att studien endast kan uttala sig om de 41 ungdomar som deltog i undersökningen innebär att de resultat och slutsatser som redovisas blir relativt svaga eftersom enkäter generellt inte har utrymme för fördjupade frågor, vilket inte heller varit fallet i min enkät. Det skulle kunna vara så att exempelvis fokusgruppsintervjuer hade gett en tydligare bild om vad ungdomarna har för riskuppfattning då en sådan intervju ger mer plats åt fördjupande frågor. Istället för att generalisera denna studies resultat kan endast de undersökta ungdomarnas riskuppfattning beskrivas och studien bör därför ses som en pilotstudie som inte kan generaliseras till en större population, men däremot beskriva den riskuppfattning de undersökta ungdomarna har och belysa problematiken kring denna.

5.3 Bortfallsanalys

Bortfallet påverkas av en rad olika faktorer. Det kan handla om att ämnet anses vara ointressant eller något som upplevs inte beröra ungdomen i fråga. Det kan också anses som ett känsligt ämne, trots möjligheten till anonymitet. Antalet frågor påverkar också bortfallet, detta eftersom ju fler och komplicerade frågor som ställs, desto mer ökar risken för att ungdomarna med exempelvis läs- och skrivsvårigheter inte orkar eller kan svara fullständigt. Ett stort bortfall ökar risken för missvisande resultat (Bryman 2001: 112-113, 148; Djurfeldt et al. 2010: 108). Av de totalt 41 enkäter som delades ut i klasserna var det tre stycken som var ofullständiga i vissa enskilda frågor. Varför dessa tre individer inte svarade fullständigt går inte att säkerställa. I bilaga 3 visas frekvenstabeller över studiens variabler. I variablerna kön, etnicitet och riskuppfattning finns inget bortfall (tabell B3.2, B3.3 och B3.5) men som tabell B3.4 visar är bortfallet för tillit 7,3 %, eller sett till antalet observationer, tre stycken. Mangione (1995: 60-61) har angett en skala gällande besvarade enkäter där en andel på över 85 procent anses vara utmärkt. Bortfallet i denna studie anses därför inte vara av stor betydelse för de slutliga resultaten.

5.4 Forskningsetiska överväganden

I all vetenskaplig forskning finns det forskningsetiska principer som behöver beaktas. Eftersom jag aldrig träffat ungdomarna tidigare och således inte känner till deras livshistoria är det viktigt och etiskt klokt att vara återhållsam med tolkningar och generaliseringar av de svar jag får ta del av. Med tanke på att frågorna i enkäten kan uppfattas som känsliga då de berör våldsbrottslighet och egen oro är det viktigt att hitta en balans mellan etik och vetenskap då jag inte vill väcka en rädsla hos ungdomarna som inte fanns tidigare. Det viktigaste är att följa den etiska principen att "göra

gott” vilken innebär att risken för att den undersökta individen lider skada ska vara så liten som möjligt (Brinkmann & Kvale 2009: 89). För att minska denna risk nämndes det för läraren då de tillfrågades om deras elever kunde tänkas ställa upp på undersökningen att enkäten berör frågor om olika typer av våldsbrott och vilken uppfattning ungdomarna har om dessa samt hur trygga de känner sig i skolmiljön. Av de två lärare som tackade ja gavs ingen respons om att det kan finnas elever som på grund av tidigare erfarenheter kan tänkas beröras illa av att delta i undersökningen. Ungdomarna fick även både muntlig och skriftlig information om anonymiteten och frivilligt deltagande (se bilaga 12) och enkäten delades samt samlades in av mig. Men trots chansen till att vara anonym går inte de negativa konsekvenserna som ungdomarna kan tänkas få helt att utesluta. Efter att det insamlade materialet bearbetats in i dataprogrammet SPSS förstördes och slängdes enkäterna, då det enligt nyttjandekravet är forskarens plikt att se till att insamlat material endast används för forskningsändamål (Vetenskapsrådet 2002: 14). Att ungdomarna som undersökningen riktar sig till är över 15 år beror främst på att de i den åldern själva får ta ställning till om de vill delta eller ej utan målsmans samtycke, vilket följer den etiska principen om samtyckeskravet. För att inte riskera att läsaren med hjälp av så kallad bakvägsinformation ska kunna identifiera ungdomarna nämns inte vilka skolor eller klasser som deltagit i undersökningen och därmed beaktar studien den etiska principen om konfidentialitetskravet (Vetenskapsrådet 2002: 9, 12). Det finns även problem kopplade till själva ifyllandet av enkäten eftersom ungdomarna fyllt i enkäten i klassrummet, sittandes bredvid varandra. Risken med att de svarar annorlunda på grund av detta går inte att utesluta och detta kan således vara något som påverkat studiens slutliga resultat.

6 Resultat och empirisk analys

Nedan följer en redovisning av de funna resultaten samt en analys av dessa. Resultaten redovisas främst i diagram och tabellform då de lämpar sig bäst i kvantitativa metoder. Först redovisas skillnader mellan könen i förhållande till riskuppfattning följt av sambandstest och styrkan på sambandet. På samma sätt redovisas skillnader mellan de etniska grupperna samt skillnader mellan graden av tillit i förhållande till riskuppfattning. Sedan redovisas ifall kontrollvariabeln ålder kan påverka sambandet. Slutligen redovisas skillnaden i riskuppfattningen om att själv utsättas av en skolskjutning på den egna skolan och att en annan skola ska utsättas för en skolskjutning. På grund av utrymmesskäl redovisas endast de tabeller med mest intressanta resultat i löpande text, resterande i bilaga. Det bör förtydligas att denna studie inte har gjort ett sannolikhetsurval och att de statistiska metoder som tillämpats egentligen inte är möjligt eftersom studiens resultat inte går att generalisera till en större grupp ungdomar. De statistiska metoderna tillämpas dock ändå för att kunna anta eller förkasta studiens hypotes och således kunna besvara studiens frågeställningar.

6.1 Kön och riskuppfattning skolskjutning egen skola

I tabell A1.1 kan det i kolumnen ”låg riskuppfattning” avläsas att andelen killar (94,1%) med låg riskuppfattning är högre än andelen tjejer (83,3%) med låg riskuppfattning. Ser man till det som redovisas i kolumnen ”hög riskuppfattning” går det istället att avläsa att andelen tjejer med hög riskuppfattning (16,7%) är nästan tre gånger så hög som för andelen killar (5,9%) med hög riskuppfattning. Av de som deltagit i undersökningen är det således fler tjejer som är oroliga för att utsättas för en skolskjutning och tror att det är mer sannolikt att de kommer att utsättas för en skolskjutning på den egna skolan än vad det är killar. Detta skulle kunna betyda att tjejerna känner sig mer utsatta än vad killarna gör och om man ser till hur tjejer och kvinnor har tillskrivits inom genusperspektivet kan en förklarande orsak till denna känsla av utsatthet och den högre andelen med hög riskuppfattning vara att det är dem som är mest sårbara (Pettersson 2003:139-142).

Tabell A1.1 Marginalsambandet ungdomarnas riskuppfattning – kön.

Riskuppfattning skolskjutning egen skola		Kön		Total
		Kille	Tjej	
Låg riskuppfattning	Antal	16	20	36
	% inom Kön	94,1%	83,3%	87,8%
Hög riskuppfattning	Antal	1	4	5
	% inom Kön	5,9%	16,7%	12,2%
Total	Antal	17	24	41
	% inom Kön	100,0%	100,0%	100,0%

Tabell B8.1 (bilaga 8) visar i kolumnen näst längst till höger att resultatet av Fishers-testet¹¹ inte är statistiskt signifikant eftersom Fishervärdet (0,382) är betydligt högre än den antagna signifikansnivån (0,05). Det innebär att risken för att sambandet mellan kön och riskuppfattning om skolskjutning egen skola skulle ha uppkommit av slumpen är 38,2%. Utifrån den antagna signifikansnivån kan det följaktligen konstateras att det är mer än 5% risk att resultatet styrs av slumpen. Utifrån detta kan slutsatsen dras att det inte föreligger ett signifikant samband mellan vilket kön ungdomarna har och riskuppfattning skolskjutning egen skola.

För att se vilken riktning som föreligger när riskuppfattningen testas i förhållande till kön görs sambandstestet genom sambandsmättet Phi. I tabell B8.2 (bilaga 8) kan det i kolumnen ”value” avläsas att värdet på Phi överstiger 0 (0,162) och antar därmed ett positivt värde. Då värdet ligger närmare 0 än +1 kan slutsatsen dras att det är ett svagt positivt samband men eftersom värdet är såpass nära 0 går det inte att med säkerhet uttala sig om att ungdomarnas kön påverkar deras grad

¹¹ Fishers test redovisas i sin originalform på engelska för att inte riskera att ändra begreppens innebörd, vilket skulle kunna ske vid en översättning till svenska. Detta gäller även redovisningen av sambandsmätten.

av riskuppfattning.

6.2 Etnicitet och riskuppfattning skolskjutning egen skola

I tabell A1.2 redovisas marginalsambandet mellan etnicitet och riskuppfattning om skolskjutning egen skola. I kolumnen "låg riskuppfattning" kan man se att det skiljer sig mellan de med svensk bakgrund (100%) och de med utländsk bakgrund (80,8%) och de som således svarat på frågorna på ett sådant sätt att de kategoriserats i "låg riskuppfattning". I kolumnen "hög riskuppfattning" kan man se att det inte är någon med svensk bakgrund som har "hög riskuppfattning" medan det är 19,2% av de med utländsk bakgrund som svarat på ett sådant sätt att de anses ha en hög riskuppfattning om skolskjutningar. Det är således fler ungdomar med utländsk bakgrund som har en hög riskuppfattning om skolskjutning på den egna skolan vilket innebär att dessa ungdomar tror att det är mer sannolikt att de kommer att utsättas för en skolskjutning på sin egen skola än vad de med svensk bakgrund tror. Dessa resultat går i linje med Olofsson och Rashids studie (2011: 1025) som fann att personer med utländskt ursprung hade en mycket högre riskuppfattning än de med svenskt ursprung.

Tabell A1.2 Marginalsambandet ungdomarnas riskuppfattning – etnicitet.

Riskuppfattning skolskjutning egen skola		Etnicitet		Total
		Svensk bakgrund	Utländsk bakgrund	
Låg riskuppfattning	Antal	15	21	36
	% inom Etnicitet	100,0%	80,8%	87,8%
Hög riskuppfattning	Antal	0	5	5
	% inom Etnicitet	0,0%	19,2%	12,2%
Total	Antal	15	26	41
	% inom Etnicitet	100,0%	100,0%	100,0%

I tabell B8.3 (bilaga 8) kan man se i kolumnen näst längst till höger att resultatet av Fishers-testet inte heller här är statistiskt signifikant eftersom Fishervärdet (0,139) är högre än den antagna signifikansnivån, men värdet är dock relativt lågt. Det är alltså 13,9% chans att slumpen skulle åstadkomma en hög riskuppfattning om skolskjutning egen skola beroende på etniskt ursprung.

Riktningen på sambandet visas genom sambandsmättet Phi i tabell B8.4 (bilaga 8). I kolumnen "value" kan det avläsas att värdet på Phi överstiger 0 (0,283) men ligger närmare 0 än +1. I jämförelse med resultaten för kön ovan har etnicitet ett något starkare positivt samband även om skillnaderna inte ter sig vara särskilt stora. Det svaga positiva sambandet innebär att det även i förhållande till etnicitet inte med säkerhet går att påvisa att ungdomarnas bakgrund påverkar graden av riskuppfattningen.

6.3 Tillit och riskuppfattning skolskjutning egen skola

I tabell A1.3 redovisas marginalsambandet mellan tillit och ungdomarnas riskuppfattning. I kolumnen "låg tillit" kan det tydas att det är fler ungdomar med låg tillit som har låg riskuppfattning (95,0%) än vad det är ungdomar med låg tillit som har hög riskuppfattning (5,0%). I kolumnen "hög tillit" kan man tyda att det även här är fler ungdomar med hög tillit som har låg riskuppfattning (77,8%) än vad det är ungdomar med hög tillit som har hög riskuppfattning (22,2%).

Sammanfattningsvis visar tabell A1.3 att det är en större andel ungdomar med hög tillit som också har hög riskuppfattning (22,2%) än vad det är ungdomar med låg tillit och låg riskuppfattning (5,0%). I föreliggande studie betyder det att en låg tillit inte ger en hög riskuppfattning i lika hög grad som en hög tillit gör. Det vill säga de ungdomar som svarat på ett sådant sätt att de hamnat i kategorin med lågt förtroende och låg tillit till lärare och övrig skolpersonal verkar inte vara lika oroliga för att utsättas för en skolskjutning och verkar inte tro att det är lika stor chans att själv utsättas för en skolskjutning som de ungdomar som har förtroende och hög tillit till lärare och övrig skolpersonal tror. Det betyder således att Enanders modell om tillit, där hon menar att personer som känner tillit tenderar att uppfatta risker som lägre eftersom de litar på berörda aktörer (Olofsson 2009: 50) inte stämmer i studiens fall eftersom det är fler ungdomar av de med hög tillit än de med låg tillit som har hög riskuppfattning.

Tabell A1.3 Marginalsambandet ungdomarnas riskuppfattning – tillit.

Riskuppfattning skolskjutning egen skola		Tillit		Total
		Låg tillit	Hög tillit	
Låg riskuppfattning	Antal	19	14	33
	% inom Tillit	95,0%	77,8%	86,8%
Hög riskuppfattning	Antal	1	4	5
	% inom Tillit	5,0%	22,2%	13,2%
Total	Antal	20	18	38
	% inom Tillit	100,0%	100,0%	100,0%

I tabell B8.5 (bilaga 8) redovisas resultatet av Fisher-testet av ovanstående samband. I kolumnen näst längst till höger kan man avläsa att inte heller detta samband är statistisk signifikant eftersom Fishersvärdet (0,170) även här är högre än den antagna signifikansnivån (0,05). Sannolikheten för att slumpen skulle åstadkomma en hög riskuppfattning om skolskjutning på egen skola beroende på ungdomarnas tillit är således 17%. Det innebär att det är relativt problematiskt att uttala sig om att det finns ett samband mellan ungdomarnas tillit och riskuppfattningen.

I tabell B8.6 (bilaga 8) redovisas riktningen på sambandet genom sambandsmått Kendall's Tau-b och Gamma. I kolumnen "value" kan det tydas att värdet på Kendall's Tau-b överstiger 0

(0,254) men värdet är relativt nära 0. Värdet på Gamma däremot är närmare +1 än 0 eftersom värdet är 0,689. Det betyder att riktningen på sambandet är relativt starkt positivt vilket i sin tur betyder att om slumpen inte inverkar så är det stor sannolikhet för att för varje gång tilliten (antalet observationer) ökar, så ökar andelen med hög riskuppfattning.

6.3.1 Skillnader mellan killar och tjejer

I tabell B9.1 (bilaga 9) redovisas hur riskuppfattningen om skolskjutning egen skola ser ut bland killarna. Det är nästan dubbelt så många killar som har låg tillit än vad det är killar som har hög tillit. Det går att tyda att av de killar med hög tillit så är det 100% som har en låg riskuppfattning. Det går även att se att av killarna med låg tillit så är det 90% som också har en låg riskuppfattning medan resterande 10% har en hög riskuppfattning. I tabell B9.2 redovisas hur riskuppfattningen om skolskjutning egen skola ser ut bland tjejerna. Här är det nästan lika många tjejer med låg tillit som det är tjejer med hög tillit. Man kan se att av de tjejer med hög tillit så är det 66,7% som också har låg riskuppfattning och 33,3% som har hög riskuppfattning. Av de tjejer med låg tillit är det 100% som har låg riskuppfattning och således ingen som har hög riskuppfattning.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att en hög riskuppfattning är mer förekommande bland tjejerna men av de med låg tillit så är det mer killar som har en hög riskuppfattning (10%), även om skillnaden är ytterst marginell. Uppmärksamma bör också att de tjejer med hög riskuppfattning är tjejer som har en hög tillit, alltså inte låg tillit. Detta betyder att det bland tjejerna är de tjejer som har förtroende för sina lärare och övrig skolpersonal som trots detta har en hög riskuppfattning medan det bland killarna är de med lågt förtroende för sina lärare och övrig skolpersonal som har hög riskuppfattning. Dock är det låga andelar, främst bland killar med hög riskuppfattning.

6.3.2 Skillnader mellan de med svensk bakgrund och de med utländsk bakgrund

I tabell B9.3 (bilaga 9) redovisas resultaten för de med svensk bakgrund. Man kan se att det är ungefär lika många ungdomar med låg tillit som det är ungdomar med hög tillit. Det går även att tyda att ingen av dessa ungdomar har en hög riskuppfattning. I tabell B9.4 i samma bilaga redovisas resultaten för de med utländsk bakgrund. Här kan det tydas att det är fler ungdomar med låg tillit än vad det är ungdomar med hög tillit. Av de ungdomar med låg tillit är det 7,1% som har hög riskuppfattning och av de ungdomar med hög tillit är det 36,4% som har hög riskuppfattning.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att förtroendet för lärare och övrig skolpersonal inte verkar göra de ungdomar med svensk bakgrund oroliga för att de ska utsättas för en skolskjutning. Detta ser annorlunda ut för de med utländsk bakgrund då det är fler som har hög riskuppfattning. Men däremot verkar det inte vara ett lågt förtroende och en låg tillit som ger en hög riskuppfattning utan snarare ett högt förtroende och en hög tillit.

6.3.3 Skillnader mellan Spånga/Tensta och Innerstaden

Av de ungdomar som går i skolan i Spånga/Tensta är det 10,0% av de ungdomar med låg tillit som har hög riskuppfattning (se tabell B9.5, bilaga 9). Samtidigt är det 44,4% av de med hög tillit som har hög riskuppfattning. Ser man till de ungdomar som går i skolan i Innerstaden är det ingen som har en hög riskuppfattning och det är ungefär lika många ungdomar med låg tillit som det är ungdomar med hög tillit (se tabell B9.6, bilaga 9).

Det är med andra ord endast ungdomar i Spånga/Tensta som har en hög riskuppfattning och av dessa ungdomar är det fler ungdomar med hög tillit som har hög riskuppfattning, än vad det är ungdomar med låg tillit som har hög riskuppfattning. Utifrån vad som presenterats i avsnitt "5.1.1 urvalet", det vill säga att alla de 20 ungdomar som deltog i Spånga/Tensta har utländsk bakgrund, kan det sägas att det är ungdomar med utländsk bakgrund och som går i skolan i ett mindre stadsdelsområde som ligger lite utanför en storstad som har hög riskuppfattning samt att ingen som går i skolan i Innerstaden med varken svensk eller utländsk bakgrund har en hög riskuppfattning.

6.4 Test av skensamband: kontrollvariabeln ålder i relation till riskuppfattning

Genom att föra in kontrollvariabeln "ålder" går det att undersöka om åldern kan tänkas förklara variationen av ungdomarnas riskuppfattning. I tabell B10.1 (bilaga 10) redovisas sambanden mellan ungdomarnas ålder, tillit och riskuppfattning. Vi kan se att det endast var en ungdom som är 16 år, vilken har låg tillit och låg riskuppfattning. Av de ungdomar som är 17 år var det 0% av de med låg tillit som har hög riskuppfattning och 16,7% som har hög tillit och hög riskuppfattning. Av de ungdomar som är 18 år var det 20 % av de med låg tillit som har hög riskuppfattning och 40% av de med hög tillit som har hög riskuppfattning. Det var endast en ungdom som är 19 år, vilken hade en låg tillit och en låg riskuppfattning.

Sambandstestet i tabell B10.2 (bilaga 10) visar att för de som är 17 år är det ca 22% chans att slumpen inverkat (fishersvärde 0,220) medan det för de som är 18 år är 100% chans att slumpen inverkat (fishersvärde 1,00). När riktningen sedan testas på sambanden går det i tabell B10.3 att se att sambandets riktning för de ungdomar som är 17 år är svagt positivt då värdet är 0,111. Sambandets riktning för de som är 18 år är även det positivt, men något starkare då värdet är 0,304. Trots att värdet för 18-åringarna är något starkare än värdet för 17-åringarna är båda dessa värden relativt nära 0 vilket gör att det är svårt att säga att för varje gång antalet observerade med låg tillit ökar så ökar de med hög riskuppfattning. Eftersom det var så få observationer för åldrarna 16 och 19 år kan sambandets styrka inte räknas ut.

Sammanfattningsvis kan man tyda att procentuellt så är det de ungdomar som är 18 år med låg tillit som har störst andel med hög riskuppfattning, men ser man till antalet observationer så är skillnaden mellan 17- och 18-åringar marginell. Det är istället fler 17- och 18-åringar som har hög tillit och hög riskuppfattning.

6.5 Skolskjutning egen skola kontra skolskjutning annan skola

I tabell B11.1 i bilaga 11 redovisas hur troligt killarna och tjejerna anser att det är att de själva kommer att utsättas för en skolskjutning på den egna skolan. Som framgår av tabellen är det 88,2% av killarna som anser att det inte alls är troligt att de kommer utsättas av en skolskjutning på sin skola, medan 11,8% anser att det är ganska troligt och ingen anser att det är mycket troligt. Av tjejerna är det 79,2% som anser att det inte alls är troligt, och nästan dubbelt så många som killarna (20,8%) som anser att det är ganska troligt. Inte heller bland tjejerna anser någon att det är mycket troligt.

Om man istället ser på hur troligt ungdomarna tror det är att en annan skola ska utsättas för en skolskjutning kan man i tabell B11.2 (bilaga 11) se att av killarna så är det 47,1% som anser att det inte alls är troligt, lika många som anser att det är ganska troligt, medan det är 5,9% som anser att det är mycket troligt. Av tjejerna är det 34,8% som anser att det inte alls är troligt, 56,6% som anser att det är ganska troligt och 8,7% som anser att det är mycket troligt.

Det går därmed att konstatera att ungdomarna ser det som en större risk att en annan skola kommer att utsättas utav en skolskjutning snarare än att de själva kommer att utsättas utav en skolskjutning på sin egna skola och att tjejerna procentuellt sett anser den risken vara större.

7 Slutsats och diskussion

Med resultaten i hand fann studien inga signifikanta samband mellan varken kön, etnicitet eller tillit kopplat till de undersökta ungdomarnas riskuppfattning om skolskjutningar på den egna skolan. Det går därmed inte att säga att vilket kön ungdomarna har, vilken bakgrund de har eller vilken grad av tillit de känner ger skillnader i deras nivå av riskuppfattningar om skolskjutningar. Studien finner således inget stöd för hypotesen och den måste därmed förkastas till förmån för nollhypotesen. Men med det sagt innebär det inte att nollhypotesen är korrekt, och det behöver inte alls betyda att ett samband i verkligheten inte existerar. Utfallet hade kunnat sett annorlunda ut om ett större urval tillämpats men eftersom detta endast är en pilotstudie går det inte att uttala sig om en större population och inte att generalisera resultaten. De undersökta ungdomarna har således varit för få för att det ska kunna dras säkra slutsatser om dem men trots de icke signifikanta sambanden genom sambandstesten så fann studien en del skillnader, om än minimala, mellan olika grupper. Det bör påpekas ytterligare att dessa skillnader inte finner något stöd från sambandstesten utan de svar på studiens frågeställningar som följer nedan kan endast ses som beskrivande för de 41 ungdomar som medverkade i undersökningen.

Som resultaten ovan visade föreligger det (små) skillnader i graden av riskuppfattning hos ungdomarna gällande kön och etniskt ursprung, vilket besvarar studiens första frågeställning. Tjejerna tycks ha en högre riskuppfattning om skolskjutningar än vad killarna har, denna skillnad är

nästan tre gånger så stor. Detta kan med koppling till Gustafson (1998: 806) förklaras genom att tjejer i allmänhet oroar sig lite mer för olika typer av risker, såsom våldsbrott.

Det finns även en skillnad mellan de olika etniska grupperna då det är fler med utländsk bakgrund som har en hög riskuppfattning än vad det är av dem med svensk bakgrund eftersom det inte är någon av dessa som har en hög riskuppfattning. Dessa resultat går i linje med Olofsson och Rashids studie "the white male effect" (2011:1023) som fann att personer med utländskt ursprung hade en mycket högre riskuppfattning än de med svenskt ursprung och oroade sig för risker såsom terrorism mer.

Svaret på den andra frågeställningen "går det att finna samband mellan ungdomarnas tillit och riskuppfattning om skolskjutningar?" blir att det inte finns något samband mellan ungdomarnas tillit och riskuppfattning i denna studie. Det framkom dock små skillnader mellan killarna och tjejerna då en hög riskuppfattning är mer förekommande bland tjejerna. Dessa resultat, där det är fler tjejer med hög tillit än vad det är tjejer med låg tillit som har hög riskuppfattning samt att tjejerna i allmänhet har större andel med hög riskuppfattning än vad killarna har kan tänkas förklaras av de normativiteter som Pettersson (2003: 139-142) menar existerar i samhället för hur en man respektive kvinna skall vara eftersom maskulinitet associeras med det starka könet. Det skulle betyda att killarna inte uttrycker lika stor oro för att utsättas för en skolskjutning som tjejerna gör, samt att tjejerna trots en hög tillit till skolpersonalen ändå har en hög riskuppfattning om skolskjutningar och en oro för dem. Dock är dessa tjejer i studien få till antalet så en sådan slutsats kan inte med säkerhet dras.

Det framkom även skillnader mellan de olika etniska grupperna då det är fler med utländsk bakgrund och låg tillit med hög riskuppfattning än vad det är av de med svensk bakgrund då dessa var 0%. Jämförelsen mellan de olika stadsdelsområdena visar att det endast är ungdomar i Spånga/Tensta som har en hög riskuppfattning och eftersom alla ungdomar som deltog i undersökningen från detta område har utländsk bakgrund går det i linje med Olofsson och Öhmans studie (2007: 184-190) som fann att de med utländskt ursprung på landsbygden hade en mer traditionell syn på risk och riskuppfattning eftersom kontroll och den lokala kontexten var i fokus där. Det betyder alltså att de ungdomar som går i skolan i Spånga/Tensta kan antas ha ett större fokus på den lokala kontext de befinner sig i, i detta fallet skolan, och således känner en större oro för att utsättas för en skolskjutning.

Utifrån Enanders (2005: 18f) modell om människans riskuppfattning där tillit har en stor roll i riskfyllda och osäkra situationer och där de som känner tillit tenderar att uppfatta risker som lägre eftersom de litar på de berörda aktörerna tycks studien delvis finna stöd för att en hög tillit ger en låg riskuppfattning. Utifrån de undersökta ungdomarna och studiens definition av tillit verkar inte en låg tillit ge en hög riskuppfattning hos ungdomarna. Det betyder således att det inte finns någon

koppling mellan hur troligt ungdomarna tror det är att skolpersonal ingriper vid en skolskjutning samt vilket förtroende de har för skolpersonalen och en hög nivå av riskuppfattning om skolskjutningar hos ungdomarna. Detta tycks däremot inte vara fallet bland tjejerna då de tjejer med hög tillit och hög riskuppfattning är fler än de tjejer med låg tillit och hög riskuppfattning. Även här är det dock små skillnader vilket gör det problematiskt att uttala sig om hur det skulle kunna se ut om fler ungdomar deltagit i undersökningen.

De allra flesta undersökta ungdomarna känner en hög tillit till de berörda aktörerna och känner sig trygga i klassrummet. Majoriteten av dessa har även en låg riskuppfattning och således en liten oro för risker vilket överrenstämmer med Becks teori om att okontrollerbara risker påverkar människans trygghet där en förlorad trygghet kan väcka en oro för risker hos människan (Beck 1992: 21, 28, 35). Det betyder i studiens fall att ungdomarna inte anser skolskjutning vara en okontrollerbar risk eftersom denna risk inte verkar påverka deras trygghet. Ställer man sig frågan vad som påverkar vad, det vill säga vad det finns för kausala förhållanden, visar föreliggande studies resultat att det kan vara så att ungdomarnas riskuppfattning påverkar vilken grad av tillit de har för skolpersonalen, med andra ord tvärtom mot vad som undersökts här. Det skulle betyda att om ungdomarna har en hög riskuppfattning så skulle de kunna känna en låg tillit till berörda aktörer för att ungdomarna kanske inte tror att skolpersonalen kommer att ingripa vid en skolskjutning. Men det skulle också kunna vara så att om ungdomarna har en låg riskuppfattning så känner de en hög tillit till de berörda aktörerna då de har såpass mycket förtroende för skolpersonalen att de inte känner någon oro för att utsättas för olika typer av våldsbrott, något som föreliggande studies resultat visat tendenser till eftersom många av de ungdomar i studien med hög tillit också har en låg riskuppfattning.

I linje med Olofsson och Öhmans studie (2007: 177, 184-190) fann denna studie liknande tendenser om att individer inte verkar tro att man själv kommer drabbas av risker utan snarare att det är större sannolikhet att andra kommer drabbas. Svaret på den sista frågeställningen *“Skiljer sig riskuppfattningen åt beroende på om det handlar om att själv utsättas för en skolskjutning på den egna skolan jämfört med att en annan skola kommer att utsättas för en skolskjutning?”* blir därmed att det var fler ungdomar som ansåg det mer troligt att en annan skola skulle utsättas för en skolskjutning snarare än att de själva skulle utsättas för en skolskjutning på den egna skolan. Kopplat till Becks teori om att det är upp till var och en att ansvara för sitt egna liv och hanterandet av risker skulle det kunna antas att ungdomarna gjort en riskbedömning om just skolskjutningar och därmed också känner ett ansvar för sitt egna liv (Beck 1992: 9-35). I relation till tryggheten skulle man också kunna anta att ungdomarna anser det mer troligt att en annan skola kommer att utsättas för en skolskjutning just för att de känner sig trygga i sin skolmiljö och således inte känner en oro för skolskjutning som risk på sin egen skola.

Trots den diskussion som förts ovan bör återigen studiens resultat och de icke funna sambanden lyftas fram och det kan antas att det med ett större urval kan ge en riktning på sambanden som följer de tillämpade teorierna och tidigare studiers riktning. Om studien skulle genomföras på nytt och om variablerna studeras tillsammans, det vill säga etnicitet, kön, ålder och stadsdelsområde, skulle resultaten kunna bli signifikanta. Eftersom studien funnit små skillnader mellan könen, etnicitet och stadsdelsområden kan man tänka sig att en addering av dessa små skillnader till slut ger stora skillnader. Med det menas att det kanske inte bara är en variabel som ger skillnader, utan flera tillsammans, vilket intersektionalitetsbegreppet åsyftar (Crenshaw 1991: 1242f). Eftersom intersektionalitetsbegreppet bygger på att begreppen konstrueras i relation till varandra och på så sätt förstärker maktordningarna skulle detta kunna ge skillnader i resultaten mellan exempelvis en kille med svensk bakgrund i Innerstaden jämfört med en tjej med utländsk bakgrund i Spånga/Tensta. Något som denna studie sett tendenser till eftersom de med utländsk bakgrund i Spånga/Tensta var de som hade en hög riskuppfattning. Men det skulle också kunna gå i en annan riktning, det vill säga att det inte kommer bli några skillnader mellan varken kön, etnicitet eller de med låg tillit och de med hög tillit. I vilken riktning resultaten skulle gå om en mer omfattande undersökning görs är svårt att utifrån föreliggande studies resultat yttra sig om, eftersom det funnits brister i urvalet, som varit för lågt, vilket gett för små skillnader samt icke signifikanta resultat.

8 Utveckling av uppsatsen

Ett problem med denna studie har varit att koppla enkätens frågor till teorin om risksamhället. För vidare utveckling av uppsatsen skulle enkäten kunna innehålla frågor om oro i skolan rent allmänt, och inte om oro kopplat till olika våldsbrott. På så sätt kan ett oro-index sammanställas och testas mot riskuppfattningen för att se om oro ger en högre riskuppfattning.

Uppsatsen kan utvecklas genom ett större urval för att få statistiska samband men även genomförandet kan utvecklas. Studien bör kompletteras med fler frågor om trygghet och trygghetsbegreppet bör ingå som kategori i den empiriska analysen för att kunna göra mer tydliga kopplingar till Becks teori om risksamhället samt för att bättre kunna möta den kritik som riktats mot forskningen om tillit och risk, det vill säga att tillit inte verkar ha en avgörande roll när man försöker förklara människors riskuppfattning. För att bättre kunna testa hur individen anser sig ansvara för sitt egna liv och hanterandet av risker och således koppla detta till teorin om risksamhället kan frågor om hur man själv tror sig kommer agera om en skolskjutning skulle inträffa på just sin skola efterfrågas. Detta är dock komplext eftersom det inbegriper många faktorer såsom rädsla, oro, civilkurage etc.

För att få en djupare förståelse kring hur ungdomarna tänker om skolskjutningar och deras uppfattningar om det kan kvalitativa intervjuer vara en lämplig metod.

9 Litteraturförteckning

- Beck, U. (1992). *Risk society. Towards a new modernity*. Bath: Sage Publications.
- Brinkmann, S. & Kvale, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Byman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 1. Liber AB.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 2:2. Liber AB.
- Brå. (2013). *Brott bland ungdomar i årskurs nio*. Rapport 2013:3, Brottsförebyggande Rådet, Stockholm: Fritzes.
- Crenshaw, K. (1991). "Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color", *Stanford Law Review*, vol 43(6): 1241-1299. Jstor. [Hämtad 2013-12-16]
- Djurfeldt, G., Larsson, R. & Stjärnhagen, O. (2010). *Statistisk verktygslåda – Samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*. Upplaga 2:4. Lund: Studentlitteratur AB.
- Enander, A. (2005). *Människors förhållningssätt till risker, olyckor och kriser*. Karlstad: Räddningsverket.
- Estrada, F. & Nilsson, A. (2006). "The inequality of Victimization. Trends in Exposure to crime among Rich and Poor". *European Journal of Criminology*, vol 3(4), s. 387-412. Criminal Justice Abstracts. [Hämtad 2013-10-22]
- Ferraro, K. & LaGrange, R. (1987). "The measurement of fear of crime". *Sociological Inquiry*, vol. 57: 70-101.
- Garland, D. (1996). "The limits of the sovereign state: strategies of crime control in contemporary society". *British Journal of Criminology*, Vol. 36(4):445-471. EBSCOHost. [Hämtad 2013-12-04]
- Gothlin, E. (1999). "*Kön eller genus?*", 1999, s. 2-16. Göteborg: Nationella sekretariatet för genusforskning.
- Gustafson, P. (1998). "Gender differences in risk perception: theoretical and methodological perspectives". *Risk Analysis*, vol. 18(6): 805-811. PsycINFO. [Hämtad 2013-12-04]

- Heber, A. (2005). *Var rädd om dig! En litteraturoversikt om rädslan för brott*. Rapport 2005:3 (96 s.) Stockholm: Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.
- Heber, A. (2008). *En guide till trygghetsundersökningar – om brott och trygghet*. Rapport. Göteborg: Elanders.
- Heitmeyer, W., Böckler, N. & Seeger, T. (2013). "Social Disintegration, Loss of control, and School Shootings". I: Böckler, N., Seeger, T., Sitzer, P. & Heitmeyer, W. (red.), *School shootings: International research, case studies, and concepts for prevention*. S. 27-54. Springer Science + Business Media. New York: NY. E-bok. [Hämtad 2013-11-05]
- Hughes, G. (1998). *Understanding crime prevention. Social control, risk and late modernity*. Buckingham: Open University Press.
- Johansson, M. (1997). *Rädsla för brott — En kvalitativ studie om rädsla för brott och undvikandet av risk*. Rapport 1997:4. Sociologiska institutionen, Lunds universitet.
- Larana, E. (2001). "Reflexivity, risk and collective action over waste management: A constructive proposal". *Current Sociology*, 49(1): 23–48. PsycINFO. [Hämtad 2013-12- 05]
- Lupton, D. & Tulloch, J. (2002). "Risk is part of your life: Risk epistemologies among a group of Australians", *Sociology*, Vol. 36(2):317–334. ProQuest. [Hämtad 2013-12-06]
- Mangione, T. W. (1995). *Mail Surveys: Improving the Quality*. Thousands Oaks, Calif:Sage.
- Nilsson, A. & Estrada, F. (2003). "Victimization, inequality and welfare during an economic recession. A study of self reported victimization in Sweden 1988–1999". *British Journal of Criminology* 43, s. 655–72. Criminal Justice Abstracts. EBSCOhost. [Hämtad 2013-10-22]
- Olofsson, A. (2009). "Introduktion". I: Olofsson, A. & Öhman, S. (red.), *Risker i det moderna samhället*. S. 13-38. Lund: Studentlitteratur AB.
- Olofsson, A. (2009). "Individ och risk". I: Olofsson, A. & Öhman, S. (red.), *Risker i det moderna samhället*. S. 41-67. Lund: Studentlitteratur AB.
- Olofsson, A. & Rashid, S. (2011). "The white male effect: From risk perception to economic prioritising". *Risk Analysis*, Vol. 31(6): 1016-1032. Sage publications. [Hämtad 2013-12-03]

- Olofsson, A. & Öhman, S. (2007). "Views of risk in Sweden: Global fatalism and local control. An empirical investigation of Ulrich Beck's theory of modern risks". *Journal of Risk Research*, Vol. 10(2): 177-196. Sage publications. [Hämtad 2013-12-03]
- Pettersson, T. (2003). "Våld som iscensättning av feminitet? I: Lander, I., Pettersson, T. & Tiby, E (red.), *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet*, s. 139-152. Lund: Studentlitteratur AB.
- Sarnecki, J. (2006). "Strukturell diskriminering i rättsväsendet på grund av etnisk och religiös tillhörighet. En introduktion och sammanfattning". I: *SOU 2006:30*, 28 s.
- SCB (2002). "Personer med utländsk bakgrund, riktlinjer för redovisning i statistiken", SCB 2002:3. Örebro: Migrationsverket.
- Sjöberg, L. (2001). "Limits of knowledge and the limited importance of trust". *Risk Analysis*, Vol. 21: 189-198. ProQuest. [Hämtad 2013-12-08]
- Thodelius, C. (2012). Post-Columbine – a qualitative study of seven school shootings. Examensarbete. [Hämtad 2013-12-17]
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*. Mölnlycke: Elander Gotab
- Vuori, M., Oksanen, A., & Räsänen, P. (2013). "Local responses to collective and personal crime after school shootings", *Crime, Law & Social Change*, 59, 2, s. 225-242. Criminal Justice Abstracts. [Hämtad 2013-10-21]
- Wall, E. (2009). "Annorlunda ungdomar?". I: Olofsson, A. & Öhman, S. (red.), *Risker i det moderna samhället*. S. 195-216. Lund: Studentlitteratur AB.
- Williams, Frank P., McShane, Marilyn D. & Akers, Ronald L. (2000). "Worry about victimization: An alternative and reliable measure for fear of crime", *Western Criminology Review*, vol. 2 no. 2.
- Öhman, S. (2009). "Teorier om risksamhället". I: Olofsson, A. & Öhman, S. (red.), *Risker i det moderna samhället*. S. 103-119. Lund: Studentlitteratur AB.
- Öhman, S. & Olofsson, A. (2010). "Att mäta och värdera risk och säkerhet i ett heterogent samhälle (ROHS)". Slutrapport. Institutionen för samhällsvetenskap: Mittuniversitetet. [Hämtad 2013-12

Rapport

MSB (2012). ”Risker och förmågor 2012 – Redovisning av regeringsuppdrag om nationell riskbedömning respektive bedömning av krisberedskapsförmåga”. MSB. Publ.nr. MSB545. [Hämtad 2013-12-03]

Internet

Dagens Nyheter (2013). *Malmöskolor höll stängt efter vapenfynd*. [Tillgänglig på Internet] <http://www.dn.se/nyheter/sverige/malmoskolor-holl-stangt-efter-vapenfynd/> [Hämtad 2013-11-09]

Polismyndigheten Kalmar län (2013). *Polisen övar ”skolskjutning”*. [Tillgänglig på Internet] <http://polisen.se/Aktuellt/Nyheter/Kalmar/jan-mars/Polisen-ovar-Skolskjutning/> [Hämtad 2013-11-10]

Sundell, A. (2012). “Guide: Konstruera ett index från flera variabler”, spssakuten.se. [Hämtad 2013-12-19]
<http://spssakuten.wordpress.com/2012/04/28/guide-konstruera-ett-index-fran-flera-variabler/>

SCB (2012). *Utrikes födda och födda i Sverige med två föräldrar födda utomlands 2011-12-31*. [Tillgänglig på Internet] <http://statistikomstockholm.se/images/stories/excel/b300.htm> [Hämtad 2013-11-22]

SCB (2013). *Folkmängd den 31 dec 2000-2022*. [Tillgänglig på Internet] <http://statistikomstockholm.se/images/stories/a-tabeller/a1.html> [Hämtad 2013-11-22]

Bilaga 1 Operationalisering och kategorisering

Stadsdelsområde:

En variabel som kategoriseras följande:

- *Spånga/Tensta* – värde 1
- *Innerstaden* – värde 2

Genus:

En variabel som kategoriseras följande:

- *Kille* – värde 1
  - Om ungdomen säger sig vara en kille
- *Tjej* – värde 2
  - Om ungdomen säger sig vara en tjej

Etnicitet:

Etnicitet mäts med hjälp av enkätfrågorna 3-5 (se **bilaga nr**) och kategoriseras som följer:

- *Svensk bakgrund* – värde 1
  - om ungdomen säger sig vara född i Sverige med minst en svenskfödd förälder
- *Utländsk bakgrund* – värde 2
  - om ungdomen säger sig vara utlandsfödd eller har föräldrar som båda är utlandsfödda

Tillit:

Ungdomarnas tillit baseras på enkätfrågorna nr 10, 11 samt 12 d-f.

Frågorna har svarsalternativ på en sju-gradig skala med olika ändpunkter. Nivåerna på skalan kategoriseras sedan på följande sätt:

- Skalnivå 1-2 – värde 1 (*låg tillit*)
- Skalnivå 3-5 – värde 2 (*medel tillit*)
- Skalnivå 6-7 – värde 3 (*hög tillit*)

Följande variabler från variabelbeskrivningen har använts vid indexeringen av tillit:

- Nr 26 (skolkla1) ”Troligt klassföreståndare ingriper skolskjutning egen skola”
- Nr 27 (skollar1) ”Troligt annan lärare ingriper skolskjutning egen skola”
- Nr 28 (skolpers1) ”Troligt annan skolpersonal ingriper skolskjutning egen skola”
- Nr 34 (forkla) ”Jag har förtroende för min klassföreståndare”
- Nr 35 (forovr) ”Jag har förtroende för övriga lärare som undervisar mig”
- Nr 36 (forpers) ”Jag har förtroende för övrig skolpersonal”

Innan indexeringen genomfördes omkodades variablerna från att gå från värde 1 till 3 till att gå från minvärdet 0 till maxvärdet 1. Så länge min- och maxvärdet är detsamma så spelar det ingen roll hur många svarsalternativ de har däremellan.

Tillitsindexet har således omkodats och kategoriserats på följande sätt:

- Värde 0 = låg tillit
- Värde 1 = hög tillit

Riskuppfattning:

Ungdomarnas riskuppfattning baseras på enkätfrågorna 6, 7 och 8.

Frågorna har svarsalternativ på en sju-gradig skala med olika ändpunkter. Nivåerna på skalan kategoriseras sedan på följande sätt:

- Skalnivå 1-2 – Värde 1 (*låg riskuppfattning*)
- Skalnivå 3-5 – Värde 2 (*medel riskuppfattning*)
- Skalnivå 6-7 – Värde 3 (*hög riskuppfattning*)

Följande variabler från variabelbeskrivningen har använts vid indexeringen av riskuppfattning:

- Nr 6 (trykla) ”Trygghet klassrummet”
- Nr 14 (oroskol) ”Orolig skolskjutning egen skola”
- Nr 17 (troskol1) ”Troligt skolskjutning egen skola”

Innan indexeringen genomfördes vändes variabeln ”trykla” på följande sätt:

- Värde 1 ”inte alls trygg” → värde 3 ”inte alls trygg”
- Värde 2 ”ganska trygg” → värde 2 ”ganska trygg”
- Värde 3 ”mycket trygg” → värde 1 ”mycket trygg”

Detta genomfördes för att alla variabler i indexeringen ska gå åt samma håll. Det betyder att en ungdom som i den omkodade variabeln ”trykla” svarat att man är mycket trygg (värde 1) med störst sannolikhet svarar i variablerna ”oroskol” och ”troskol1” att man är ”inte alls orolig” (värde 1).

Även dessa tre variabler omkodades från att gå från värde 1 till 3 till att gå från minvärdet 0 till maxvärdet 1.

Riskuppfattningsindexet har sedan omkodats och kategoriserats på följande sätt:

- Värde 0 = låg riskuppfattning
- Värde 1 = hög riskuppfattning

Bilaga 2 Variabeltyper – en utförlig beskrivning

Det finns både kvalitativa och kvantitativa variabler och beroende på variabeltyp inbegriper de olika mätnivåer.

Djurfeldt et al. (2010:41f) definierar variablerna följande:

Kvalitativa variabler:

- Alltid diskreta, det vill säga heltal.
- Är inte ekvidistanta, det vill säga att de inte har jämna mellanrum mellan de olika nivåerna eller skalorna.

Kvantitativa variabler:

- Kan vara både diskreta eller kontinuerliga, det vill säga möjliga att dela i decimaler.
- Är ekvidistanta.
- Har alltid lika långt avstånd mellan de olika stegen på skalan

Djurfeldt et al (2010:41f, 449) delar in variabeltyperna i följande mätnivåer (de olika skalnivåerna presenteras från lägst nivå till högst nivå):

- Kvalitativa variabler:
  - o Nominalskalan
    - Variabler som inte går att rangordnas i termer av mer eller mindre
    - Går endast att kategoriseras i olika värden, exempelvis kille – tjej.
  - o Ordinalskalan
    - Går att rangordnas i olika mått, exempelvis instämmer inte alls till instämmer helt.
    - Variabler som således kan mätas med flera indikatorer (frågor) för att variablerna ska få ett så trovärdigt mått som möjligt eftersom man då enligt Bryman (2011:155f), minskar risken att klassificera på felaktiga sätt. För att sedan förenkla bearbetningen av materialet summeras indikatorerna till en variabel, även kallat indexering.
- Kvantitativa variabler:
  - o Intervallskalan
    - Avstånden mellan olika steg på skalan är lika långt.
  - o Kvotskalan
    - Finns en nollpunkt, exempelvis åldern noll.
    - Avstånden mellan olika steg på skalan är lika långt.

Bilaga 3 Statistisk bearbetning – en metodologisk beskrivning

Korstabeller kan redovisas på olika sätt men för att besvara studiens frågeställningar görs redovisningen med kolumnprocent, eftersom Djurfeldt et al. (2010: 137-145) menar att den bäst svarar på hur en oberoende variabel kan förändra värdena på en beroende variabel. Det betyder också att den oberoende variabeln alltid redovisas som kolumnvariabel och den beroende variabeln som radvariabel. Det viktiga när en hypotesprövning görs är att procenten beräknas så att summan för varje värde på den oberoende variabeln blir 100.

Ett sannolikhetstest bygger på en jämförelse mellan de observerade frekvenserna och de förväntade frekvenserna där de senare är den fördelning som kan förväntas om variablerna i fråga saknar samband med varandra. Genom denna jämförelse får man fram ett signifikansvärde. Det signifikansvärde som är vanligast att studera är Pearson chi-två, som för att det ska vara trovärdigt oftast brukar anta värdet $p0,05$ och det ska som mest vara lika med och ska helst understiga detta värde. Problemet med Pearson chi-två är att detta test inte får användas om fler än 20 procent av cellerna har en förväntad frekvens som är mindre än fem. Första alternativet för att åtgärda detta är att göra korstabellen till fyra fält, men är den redan det går den inte att minska mer och alternativ två blir då att använda sig av ett annat signifikanstest. Ett sådant är Fisher's Exact Test, vilken används på fyrfältstabeller när urvalsstorleken är liten och/eller det förväntade antalet observationer i cellerna är litet. Konstruktionen är densamma och signifikansvärdet antar oftast samma nivå, det vill säga 0,05 (Djurfeldt et al. 2010: 186f, 214f). Om signifikansvärdet inte överstiger 0,05 betyder det att en studies hypotes kan antas och den så kallade nollhypotesen förkastas. Om signifikansvärdet däremot överstiger 0,05 måste en studies hypotes förkastas till förmån för nollhypotesen. Om nollhypotesen antas innebär det att man anser att två variabler inte är relaterade till varandra inom den population som undersöks, det vill säga samband saknas.

Vilket sambandsmått som används är beroende av variablernas skalnivå och vilken skala man väljer att utgå ifrån är i sin tur beroende av vilken variabeltyp den oberoende variabeln är. När oberoende variabler på nominalskala används som utgångspunkt används sambandsmåten Phi eller Cramer's V och när oberoende variabler på ordinalskala används som utgångspunkt används sambandsmåten Gamma, Kendall's Tau-b eller Tau-c. Sambandsmättet på nominalskalan som studien tillämpar är Phi, vilket anger riktningen på sambandet i värde -1 till +1. (Djurfeldt et al. 2010: 148-149). Sambandsmåten på ordinalskalan som studien tillämpar är Kendall's Tau-b och Gamma. Även dessa sambandsmått går från värde -1 till +1. Sambandsmättet Tau tar även hänsyn till rangordningen mellan variabelvärdena. Om samband saknas får man värdet 0. Om sambandet är negativt (minustecken) betyder det att för varje gång den oberoende variabeln ökar så minskar den beroende variabeln. Är sambandet istället positivt betyder det att för varje gång den oberoende

variabeln ökar, så ökar den beroende variabeln (Djurfeldt et al. 2010: 222f).

Vid kontroll av skensamband görs en multivariatanalys istället för en bivariatanalys, eftersom tre variabler tillämpas i tabellen (Djurfeldt et al. 2010: 269). Ålder som föreliggande studie använder som kontrollvariabel är en kvantitativ variabeltyp på kvotskalan då den är ekvidistant, det vill säga har en nollpunkt (åldern 0) och lika långt avstånd mellan de olika stegen på skalan (Djurfeldt et al. 2010: 43).

Bilaga 4 Variabelbeskrivning

LOPNR Löpnummer

1

OMRADE Stadsdelsområde

2	Value	Label
	1	Spånga/Tensta
	2	Innerstaden

ALDER Ålder

3	Value	Label
	1	16
	1	17
	2	18
	3	19

KON Kön

4	Value	Label
	1	Kille
	2	Tjej

ENICITET Etniskt ursprung

5	Value	Label
	1	Svensk bakgrund
	2	Utländsk bakgrund

TRYKLA Trygghet klassrum

6	Value	Label
	1	Inte alls trygg
	2	Ganska trygg
	3	Mycket trygg

TRYMAT Trygghet skolmatsal

7	Value	Label
	1	Inte alls trygg
	2	Ganska trygg
	3	Mycket trygg

TRYKORR Trygghet skolkorridor

8	Value	Label
	1	Inte alls trygg
	2	Ganska trygg
	3	Mycket trygg

TRYGARD Trygghet skolgård

9	Value	Label
	1	Inte alls trygg
	2	Ganska trygg
	3	Mycket trygg

OROUTF Orolig utfrysning

10	Value	Label
	1	Inte alls orolig
	2	Ganska orolig
	3	Mycket orolig

OROKOMM Orolig elaka kommentarer

11	Value	Label
	1	Inte alls orolig
	2	Ganska orolig
	3	Mycket orolig

OROSLAG Orolig slagsmål

12	Value	Label
	1	Inte alls orolig
	2	Ganska orolig
	3	Mycket orolig

OROKNIV Orolig knivdåd

13	Value	Label
	1	Inte alls orolig
	2	Ganska orolig
	3	Mycket orolig

OROSKOL Orolig skolskjutning

14	Value	Label
	1	Inte alls orolig
	2	Ganska orolig
	3	Mycket orolig

TROSLAG1 Troligt slagsmål egen skola

15	Value	Label
	1	Inte alls troligt
	2	Ganska troligt
	3	Mycket troligt

TROUTFR1 Troligt utfrysning egen skola

16	Value	Label
	1	Inte alls troligt
	2	Ganska troligt
	3	Mycket troligt

TROSKOL1 Troligt skolskjutning egen skola

17	Value	Label
	1	Inte alls troligt
	2	Ganska troligt
	3	Mycket troligt

TROKNIV1 Troligt knivdåd egen skola

18	Value	Label
	1	Inte alls troligt
	2	Ganska troligt
	3	Mycket troligt

TROSKOL2 Troligt skolskjutning annan skola

19	Value	Label
	1	Inte alls troligt
	2	Ganska troligt
	3	Mycket troligt

TROKNIV2 Troligt knivdåd annan skola

20	Value	Label
	1	Inte alls troligt
	2	Ganska troligt
	3	Mycket troligt

SLAKLA1 Troligt klassföreståndare ingriper slagsmål egen skola

21	Value	Label
	1	Inte alls troligt
	2	Ganska troligt
	3	Mycket troligt

SLALAR1 Troligt annan lärare ingriper slagsmål egen skola

22	Value	Label
	1	Inte alls troligt
	2	Ganska troligt
	3	Mycket troligt

SLAPERS1 Troligt annan skolpersonal ingriper slagsmål egen skola

23	Value	Label
	1	Inte alls troligt
	2	Ganska troligt
	3	Mycket troligt

SLAELEV1 Troligt skolelev ingriper slagsmål egen skola

24	Value	Label
	1	Inte alls troligt
	2	Ganska troligt
	3	Mycket troligt

SLAPOL1 Troligt polis ingriper slagsmål egen skola

25	Value	Label
	1	Inte alls troligt
	2	Ganska troligt
	3	Mycket troligt

**SKOLKLA1 Troligt klassföreståndare ingriper
skolskjutning egen skola**

26	Value	Label
	1	Inte alls troligt
	2	Ganska troligt
	3	Mycket troligt

**SKOLLAR1 Troligt annan lärare ingriper skolskjutning
egen skola**

27	Value	Label
	1	Inte alls troligt
	2	Ganska troligt
	3	Mycket troligt

**SKOLPERS1 Troligt annan skolpersonal ingriper
skolskjutning egen skola**

28	Value	Label
	1	Inte alls troligt
	2	Ganska troligt
	3	Mycket troligt

**SKOLELEV1 Troligt skolelev ingriper skolskjutning egen
skola**

29	Value	Label
	1	Inte alls troligt
	2	Ganska troligt
	3	Mycket troligt

SKOLPOL1 Troligt polis ingriper skolskjutning egen skola

30	Value	Label
	1	Inte alls troligt
	2	Ganska troligt
	3	Mycket troligt

OROGRUPP Ungdomar i grupp får mig att känna oro

31	Value	Label
	1	Instämmer inte alls
	2	Instämmer delvis
	3	Instämmer helt

OROENSK Enskilda ungdomar får mig att känna oro

32	Value	Label
	1	Instämmer inte alls
	2	Instämmer delvis
	3	Instämmer helt

ENSAM Jag känner mig ofta ensam i skolan

33	Value	Label
	1	Instämmer inte alls
	2	Instämmer delvis
	3	Instämmer helt

FORKLA Jag har förtroende för min klassföreståndare

34	Value	Label
	1	Instämmer inte alls
	2	Instämmer delvis
	3	Instämmer helt

FOROVR Jag har förtroende för övriga lärare som undervisar mig

35	Value	Label
	1	Instämmer inte alls
	2	Instämmer delvis
	3	Instämmer helt

FORPERS Jag har förtroende för övrig skolpersonal

36	Value	Label
	1	Instämmer inte alls
	2	Instämmer delvis
	3	Instämmer helt

ENKATEN Hur upplevdes enkäten?

37	Value	Label
	1	Jobbigt, svårt och tråkigt
	2	Enkelt och roligt
	3	Inget av dem
	4	Vet inte

Bilaga 5 Frekvenstabeller

Tabell B5.1. *Frekvenstabell: stadsdelsområden*

	Frekvens	Procent	Giltig procent	Kumulativ procent
Giltig Spånga/Tensta	20	48,8	48,8	48,8
Giltig Innerstaden	21	51,2	51,2	100,0
Total	41	100,0	100,0	

Tabell B5.2 *Frekvenstabell: kön*

	Frekvens	Procent	Giltig procent	Kumulativ procent
Giltig Kille	17	41,5	41,5	41,5
Giltig Tjej	24	58,5	58,5	100,0
Total	41	100,0	100,0	

Tabell B5.3 *Frekvenstabell: etnicitet*

	Frekvens	Procent	Giltig procent	Kumulativ procent
Giltig Svensk bakgrund	15	36,6	36,6	36,6
Giltig Utländsk bakgrund	26	63,4	63,4	100,0
Total	41	100,0	100,0	

Tabell B5.4 *Frekvenstabell: tillit*

	Frekvens	Procent	Giltig Procent	Kumulativ Procent
Giltig Låg tillit	20	48,8	52,6	52,6
Giltig Hög tillit	18	43,9	47,4	100,0
Total	38	92,7	100,0	
Uppgift saknas	3	7,3		
Total	41	100,0		

Tabell B5.5 *Frekvenstabell: riskuppfattning skolskjutning egen skola*

	Frekvens	Procent	Giltig Procent	Kumulativ Procent
Giltig Låg riskuppfattning	36	87,8	87,8	87,8
Giltig Hög riskuppfattning	5	12,2	12,2	100,0
Total	41	100,0	100,0	

Bilaga 6 Reliabilitetstest

Tabell B6.1 Reliabilitetstest: tillit

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,772	6

Tabell B6.2 Reliabilitetstest – om någon variabel tas bort: tillit

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Troligt klassföreståndare ingriper skolskjutning egen skola	9,1579	6,947	,543	,732
Troligt annan lärare ingriper skolskjutning egen skola	9,1053	6,367	,698	,691
Troligt annan skolpersonal ingriper skolskjutning egen skola	9,1316	7,252	,550	,733
Jag har förtroende för min klassföreståndare	8,9211	6,561	,508	,743
Jag har förtroende för övriga lärare som undervisar mig	9,1316	6,712	,581	,722
Jag har förtroende för övrig skolpersonal	8,8947	7,881	,267	,799

Tabell B6.3 Reliabilitetstest: riskuppfattning skolskjutning egen skola

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,620	3

Tabell B6.4 Reliabilitetstest – om någon variabel tas bort: riskuppfattning

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Trygghet klassrummet	2,44	,802	,214	,763
Örolig skolskjutning egen skola	2,34	,330	,605	,244
Troligt skolskjutning egen skola	2,44	,602	,586	,352

Bilaga 7 Typvärden

Tabell B7.1 Typvärde: tillit

Statistics		
N	Giltiga	38
	Saknas	3
Medelvärde		1,81
Median		1,83
Typvärde		2

Tabell B7.2 Typvärde: riskuppfattning

Statistics		
N	Giltiga	41
	Saknas	0
Medelvärde		1,20
Median		1,00
Typvärde		1

Bilaga 8 Fishers test och sambandsmått

Tabell B8.1 Test av samband genom Fisher's Exact Test – riskuppfattning – kön.

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	1,081 ^a	1	,299		
Continuity Correction ^b	,308	1	,579		
Likelihood Ratio	1,172	1	,279		
Fisher's Exact Test				,382	,298
Linear-by-Linear Association	1,054	1	,304		
N of Valid Cases	41				

a. 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,07.

b. Computed only for a 2x2 table

Tabell B8.2 Test riskuppfattning – kön, baserat på sambandsmättet Phi.

		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,162	,299
	Cramer's V	,162	,299
N of Valid Cases		41	

Tabell B8.3 Test av samband genom Fisher's Exact Test – riskuppfattning – etnicitet.

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3,285 ^a	1	,070		
Continuity Correction ^b	1,735	1	,188		
Likelihood Ratio	4,948	1	,026		
Fisher's Exact Test				,139	,088
Linear-by-Linear Association	3,205	1	,073		
N of Valid Cases	41				

a. 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,83.

b. Computed only for a 2x2 table

Tabell B8.4 Test riskuppfattning – etnicitet, baserat på sambandsmättet Phi.

		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	,283	,070
	Cramer's V	,283	,070
N of Valid Cases		41	

Tabell B8.5 Test av samband genom Fisher's Exact Test – riskuppfattning – tillit.

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	2,459 ^a	1	,117	,170	,139
Continuity Correction ^b	1,183	1	,277		
Likelihood Ratio	2,583	1	,108		
Fisher's Exact Test					
Linear-by-Linear Association	2,394	1	,122		
N of Valid Cases		38			

a. 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,37.

b. Computed only for a 2x2 table

Tabell B8.6 Test riskuppfattning – tillit, baserat på sambandsmätten Kendall's Tau-b och Gamma.

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,254	,142	1,573	,116
	Gamma	,689	,308	1,573	,116
N of Valid Cases		38			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Bilaga 9 Korstabeller tillit – riskuppfattning och skillnader mellan kön, etnicitet och stadsdelsområde

Tabell B9.1 Korstabell: Riskuppfattning – tillit, bland killarna

Riskuppfattning skolskjutning egen skola * Killar		Tillit		Total
		Låg tillit	Hög tillit	
Låg riskuppfattning	Antal	9	6	15
	% inom Tillit	90,0%	100,0%	93,8%
Hög riskuppfattning	Antal	1	0	1
	% inom Tillit	10,0%	0,0%	6,3%
Total	Antal	10	6	16
	% inom Tillit	100,0%	100,0%	100,0%

Tabell B9.2 Korstabell: Riskuppfattning – tillit, bland tjejerna

Riskuppfattning skolskjutning egen skola * Tjejer		Tillit		Total
		Låg tillit	Hög tillit	
Låg riskuppfattning	Antal	10	8	18
	% inom Tillit	100,0%	66,7%	81,8%
Hög riskuppfattning	Antal	0	4	4
	% inom Tillit	0,0%	33,3%	18,2%
Total	Antal	10	12	22
	% inom Tillit	100,0%	100,0%	100,0%

Tabell B9.3 Korstabell: Riskuppfattning – tillit, bland de med svensk bakgrund

Riskuppfattning skolskjutning egen skola * De med svensk bakgrund		Tillit		Total
		Låg tillit	Hög tillit	
Låg riskuppfattning	Antal	6	7	13
	% inom Tillit	100,0%	100,0%	100,0%
Total	Antal	6	7	13
	% inom Tillit	100,0%	100,0%	100,0%

Tabell B9.4 Korstabell: Riskuppfattning – tillit, bland de med utländsk bakgrund

Riskuppfattning skolskjutning egen skola * De med utländsk bakgrund		Tillit		Total
		Låg tillit	Hög tillit	
Låg riskuppfattning	Antal	13	7	20
	% inom Tillit	92,9%	63,6%	80,0%
Hög riskuppfattning	Antal	1	4	5
	% inom Tillit	7,1%	36,4%	20,0%
Total	Antal	14	11	25
	% inom Tillit	100,0%	100,0%	100,0%

Tabell B9.5 Korstabell: Riskuppfattning – tillit, bland de i Spånga/Tensta

Riskuppfattning skolskjutning egen skola * Spånga/Tensta		Tillit		Total
		Låg tillit	Hög tillit	
Låg riskuppfattning	Antal	9	5	14
	% inom Tillit	90,0%	55,6%	73,7%
Hög riskuppfattning	Antal	1	4	5
	% inom Tillit	10,0%	44,4%	26,3%
Total	Antal	10	9	19
	% inom Tillit	100,0%	100,0%	100,0%

Tabell B9.6 Korstabell: Riskuppfattning – tillit, bland de i Innerstaden

Riskuppfattning skolskjutning egen skola * Innerstaden		Tillit		Total
		Låg tillit	Hög tillit	
Låg riskuppfattning	Antal	10	9	19
	% inom Tillit	100,0%	100,0%	100,0%
Total	Antal	10	9	19
	% inom Tillit	100,0%	100,0%	100,0%

Bilaga 10 Skensamband – korstabell och sambandsmått

Tabell B10.1 Test av skensamband med ålder som kontrollvariabel. Ålder – tillit – riskuppfattning.

Riskuppfattning * Tillit * Ålder

Ålder				Tillit		Total
				Låg tillit	Hög tillit	
16	Riskuppfattning	Låg riskuppfattning	Antal	1		1
			% inom Tillit	100,0%		100,0%
	Total		Antal	1		1
			% inom Tillit	100,0%		100,0%
17	Riskuppfattning	Låg riskuppfattning	Antal	13	10	23
			% inom Tillit	100,0%	83,3%	92,0%
	Hög riskuppfattning	Antal	0	2	2	
		% inom Tillit	0,0%	16,7%	8,0%	
	Total		Antal	13	12	25
			% inom Tillit	100,0%	100,0%	100,0%
18	Riskuppfattning	Låg riskuppfattning	Antal	4	3	7
			% inom Tillit	80,0%	60,0%	70,0%
	Hög riskuppfattning	Antal	1	2	3	
		% inom Tillit	20,0%	40,0%	30,0%	
	Total		Antal	5	5	10
			% inom Tillit	100,0%	100,0%	100,0%
19	Riskuppfattning	Låg riskuppfattning	Antal	1		1
			% inom Tillit	100,0%		100,0%
	Total		Antal	1		1
			% inom Tillit	100,0%		100,0%
Total	Riskuppfattning	Låg riskuppfattning	Antal	19	13	32
			% inom Tillit	95,0%	76,5%	86,5%
	Hög riskuppfattning	Antal	1	4	5	
		% inom Tillit	5,0%	23,5%	13,5%	
	Total		Antal	20	17	37
			% inom Tillit	100,0%	100,0%	100,0%

Tabell B10.2 Test av samband genom Fisher's Exact Test – riskuppfattning – tillit – ålder.

		Chi-Square Tests				
Ålder		Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
16	Pearson Chi-Square	. ^c				
	N of Valid Cases	1				
	Pearson Chi-Square	2,355 ^d	1	,125		
	Continuity Correction ^b	,635	1	,426		
	Likelihood Ratio	3,125	1	,077		
17	Fisher's Exact Test				,220	,220
	Linear-by-Linear Association	2,261	1	,133		
	N of Valid Cases	25				
	Pearson Chi-Square	,476 ^e	1	,490		
	Continuity Correction ^b	,000	1	1,000		
18	Likelihood Ratio	,483	1	,487		
	Fisher's Exact Test				1,000	,500
	Linear-by-Linear Association	,429	1	,513		
	N of Valid Cases	10				
	Pearson Chi-Square	. ^c				
19	N of Valid Cases	1				
	Pearson Chi-Square	2,700 ^a	1	,100		
	Continuity Correction ^b	1,347	1	,246		
	Likelihood Ratio	2,816	1	,093		
	Fisher's Exact Test				,159	,123
Total	Linear-by-Linear Association	2,627	1	,105		
	N of Valid Cases	37				

a. 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,30.

b. Computed only for a 2x2 table

c. No statistics are computed because Riskuppfattning and Tillit are constants.

d. 2 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,96.

e. 4 cells (100,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,50.

Tabell B10.3 Test ålder – tillit – riskuppfattning, baserat på sambandsmättet Kendall's Tau-b.

Symmetric Measures

Ålder			Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
16	Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	. ^c			
	N of Valid Cases		1			
17	Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,307	,111	1,549	,121
	N of Valid Cases		25			
18	Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,218	,304	,707	,480
	N of Valid Cases		10			
19	Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	. ^c			
	N of Valid Cases		1			
Total	Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,270	,145	1,626	,104
	N of Valid Cases		37			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. No statistics are computed because Riskuppfattning and Tillit are constants.

Bilaga 11 Korstabeller – Jämförelse egen skola och annan skola

Tabell B11.1 Korstabell: Troligt att utsättas för en skolskjutning på egen skola – kön.

Troligt skolskjutning egen skola		Kön		Total
		Kille	Tjej	
Inte alls troligt	Antal	15	19	34
	% inom Kön	88,2%	79,2%	82,9%
Ganska troligt	Antal	2	5	7
	% inom Kön	11,8%	20,8%	17,1%
Total	Antal	17	24	41
	% inom Kön	100,0%	100,0%	100,0%

Tabell B11.2 Korstabell: Troligt att en annan skola kommer utsättas för en skolskjutning – kön.

Troligt skolskjutning annan skola		Kön		Total
		Kille	Tjej	
Inte alls troligt	Antal	8	8	16
	% inom Kön	47,1%	34,8%	40,0%
Ganska troligt	Antal	8	13	21
	% inom Kön	47,1%	56,5%	52,5%
Mycket troligt	Antal	1	2	3
	% inom Kön	5,9%	8,7%	7,5%
Total	Antal	17	23	40
	% inom Kön	100,0%	100,0%	100,0%

Bilaga 12 Enkäten

Stockholms
universitet

Skriv inte Ditt namn!

HEJ!

Jag är en student på Kriminologiska institutionen på Stockholms Universitet som just nu gör en undersökning om ungdomar. Jag vill kunna beskriva hur trygga ungdomar känner sig i skolan, och vad man har för uppfattning om vissa risker.

Skriv inte ditt namn! Du får vara helt anonym.

Deltagandet är frivilligt men Du hjälper mig genom att besvara enkäten som uppskattningsvis tar max tio minuter.

Svaren kommer endast att användas till min studie och Du behöver inte vara orolig för att Dina svar kommer att användas för andra ändamål.

Har Du några funderingar kring undersökningen kan Du skriva dem på sista sidan efter att Du fyllt i alla svar.

**TACK FÖR
DIN
MEDVERKAN!**

1. Ålder: _____ år

Svara på följande frågor genom att sätta ett X i rätt ruta

2. Kön:

Kille

Tjej

3. Är du född i Sverige?

Ja

Nej

4. Är en av dina föräldrar född i Sverige?

Ja

Nej

5. Är båda dina föräldrar födda i Sverige?

Ja

Nej

6. Hur trygg känner Du dig i följande miljöer? (Markera med X på skalan)

a) I klassrummet

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls trygg Mycket trygg

b) I skolmatsalen

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls trygg Mycket trygg

c) I skolkorridorerna

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls trygg Mycket trygg

d) På skolgården

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls trygg Mycket trygg

7. Hur orolig är Du för att DU någon gång i skolan ska utsättas för något av följande?

(Markera med X på skalan)

a) Utfrysning

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls orolig Mycket orolig

b) Elaka kommentarer

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls orolig Mycket orolig

c) Slagsmål

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls orolig Mycket orolig

d) Knivdåd

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls orolig Mycket orolig

e) Skolskjutning

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls orolig Mycket orolig

8. Hur troligt tror Du det är att DU kommer att utsättas för något av följande på Din skola under Din skoltid? (Markera med X på skalan)

a) Slagsmål

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls troligt Mycket troligt

b) Utfrysning

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls troligt Mycket troligt

(frågan fortsätter på nästa sida) →

c) Skolskjutning

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls troligt Mycket troligt

d) Knivdåd

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls troligt Mycket troligt

9. Hur troligt tror Du det är att något av följande kommer att inträffa på ANNAN skola i Sverige under Din skoltid? (Markera med X på skalan)

a) Skolskjutning

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls troligt Mycket troligt

b) Knivdåd

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls troligt Mycket troligt

10. Hur troligt tror Du det är att följande personer skulle ingripa om DIN skola skulle utsättas för ett slagsmål? (Markera med X på skalan)

a) Din klassföreståndare

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls troligt Mycket troligt

b) Annan lärare som undervisar Dig

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls troligt Mycket troligt

c) Annan skolpersonal

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls troligt Mycket troligt

(frågan fortsätter på nästa sida) →

d) En skolelev

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls troligt Mycket troligt

e) Polisen

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls troligt Mycket troligt

11. Hur troligt tror Du att det är att följande personer skulle ingripa om DIN skola skulle utsättas för en skolskjutning? (Markera med X på skalan)

a) Din klassföreståndare

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls troligt Mycket troligt

b) Annan lärare som undervisar Dig

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls troligt Mycket troligt

c) Annan skolpersonal

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls troligt Mycket troligt

d) En skolelev

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls troligt Mycket troligt

e) Polisen

1 2 3 4 5 6 7

Inte alls troligt Mycket troligt

(Fortsättning på nästa sida) →

12. Hur väl stämmer följande påståenden in på Dig? (Markera med X på skalan)

a) Ungdomar i grupp får mig att känna oro

1 2 3 4 5 6 7

Instämmer inte alls Instämmer helt

b) Enskilda ungdomar får mig att känna oro

1 2 3 4 5 6 7

Instämmer inte alls Instämmer helt

c) Jag känner mig ofta ensam i skolan

1 2 3 4 5 6 7

Instämmer inte alls Instämmer helt

d) Jag känner att jag kan prata med min klassföreståndare om jag mår dåligt eller känner mig nere

1 2 3 4 5 6 7

Instämmer inte alls Instämmer helt

e) Jag känner att jag kan prata med övriga lärare som undervisar mig om jag mår dåligt eller känner mig nere

1 2 3 4 5 6 7

Instämmer inte alls Instämmer helt

f) Jag känner att jag kan prata med övriga lärare och skolpersonal (exempelvis kurator) om jag mår dåligt eller känner mig nere

1 2 3 4 5 6 7

Instämmer inte alls Instämmer helt

(Fortsättning på nästa sida, bara en sida kvar! ☺) →

Hur tyckte Du det var att svara på frågorna? (Flera kryss är okej)

☐ Jobbigt	☐ Ganska enkelt
☐ Ganska svårt	☐ Enkelt ibland
☐ Svårt ibland	☐ Enkelt
☐ Väldigt svårt	☐ Väldigt enkelt
☐ Tråkigt	☐ Roligt
☐ Vet inte	☐ Inget av dem

Här kan Du skriva om Du har några funderingar!

ÅTERIGEN TACK FÖR DIN MEDVERKAN!